NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

POLITICA, LITERATURA, ŞTIINŢA ŞI ARTA

ABONAMENTUL:
In România un an (48 NUMERE). 10 lei
„ şease luni . . . . . 6 „
In toate ţările uniunei poştale un an 12 „
„ „ „ „ şease luni 7 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — Bucureşti

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:
C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

UN NUMAR:
25 Bani

Se găseşte cu numărul la principalele librării şi la depozitarii de ziare din ţară

Preţul anunţurilor pe ultima pagină 1/8 pagină: 10 lei.

No. 10. DUMINICĂ, 13 IUNIE 1910 Vol. 8.

SUMARUL

NOUTĂŢI:
O legendă politică.— Un articol de dr. Chr. Rakovski asupra Macedoniei. — Politica balcanică a României.

CESTIUNI ACTUALE:
C. RĂDULESCU-MOTRU. *Din neajunsurile învăţământului universitar.*
DR. I. DUSCIAN. *Modernismul german: Realismul şi naturalismul.*

POLITICA SANITARĂ:
DR. IOAN JIANU. *Toţi să luptăm contra tuberculozei.*

LITERATURĂ:
EUGEN PORN. *Din viaţa lui Gabriele D'Annunzio.*

CESTIUNI SOCIALE:
N. EM. TEOHARI. *Democraţia şi disciplina în şcoală.* III.

NOTE ŞI DISCUŢIUNI:
AL. TZIGARA-SAMURCAŞ. *Răspuns d-lui G. Murnu.*
VIRGILIU POPESCU. *Reprezentarea minorităţilor din Franţa.*

NOUTĂŢI

O legendă politică

Se ştie că întrebarea, care pasionează astăzi lumea politică de la noi, este întrebarea cine vine la guvern după partidul liberal? Conservatorii-democraţi de sub şefia d-lui Take Ionescu, sau conservatorii de sub conducerea d-lor P. Carp şi G. Cantacuzino?

In favorul acestora din urmă s'a şi format o legendă, asupra căreia credem important a insista. Legenda zice: vin la guvern conservatorii, *fiindcă M. S. Regele nu poate să treacă peste boeri, cari au drepturi istorice în această ţară.*

Legenda aceasta ni se pare a fi creaţiunea unui om care n'are tocmai... simţul istoric.

La noi în ţară drepturile istorice la guvern au încetat din momentul ce însuşi Capul Statului a fost ales prin plebiscit. Poporul român, când a ales în 1866 pe Principele Carol de Hohenzollern ca Domn, a înţeles anume să rupă odată pentru totdeauna cu drepturile istorice ale unora...

După 1866, pe baza Constituţiunei ce avem, singur M. S. Regele şi Moştenitorii săi direcţi au rămas exceptaţi dela regula de a subordona actele lor de guvern încrederei exprimate a cetăţenilor; toţi ceilalţi însă, boeri şi mojici, au rămas în regula comună: adică guvernează acel care are de partea lui încrederea cetăţenilor.

Drepturile istorice sunt în timpul nostru aşa dar mistificări istorice.

C. R. M.

* * *

Un articol de dr. Chr. Rakovski asupra Macedoniei.

D. dr. Rakovski, cunoscutul agitator socialist în jurul căruia s'a făcut atâta zgomot la noi în ţară, publică în revista bulgară *Sbriemenna misîl*, număru de Iunie, un articol cu titlu de mai sus.

Chemat la Salonic de către federaţia socialistă să iea parte la serbarea dela 1 Mai, d. dr. Rakovski a făcut şi o călătorie prin Macedonia şi a vizitat mai ales Vodena.

După ce autorul face o descriere pitorească a împrejurimilor cari sunt încântătoare încât Vodena are pentru aceasta o zicătoare: *Kato Vodena niema rodena!* (cum e Vodena nu mai e alta pe lume), trece la partea politică şi socială a provinciei vizitate.

Prima întrebare pe care şi-o pune d-rul Rakovski e aceasta: «E oare capabil regimul actual turc să potolească spiritile?» Pentru a avea un răspuns d-sa s'a adresat multor negustori şi meseriaşi din partea locului. Răspunsul acestora a fost: «Turcu e turc» şi el părea o parafrazare, zice, agitatorul socialist, a celebrei fraze a lui Meternich: «Turcul trebuie să rămâie turc».

Toţi cari au dat acest răspuns erau convinşi că nu s'a făcut nici o schimbare în viaţa lor dela inaugurarea noului regim.

«Cu toate astea ar fi naiv, cu toate aceste declaraţii, să credem că în Turcia nu s'a produs nici un fel de schimbare. Ar fi mai bine de susţinut că populaţia nu s'a adaptat încă noului regim şi că se conduce faţă de el cu multă neîncredere.

Pe de altă parte populaţia bulgară a Macedoniei a aşteptat după ani de zile de agitaţie bulgară şi de lupte contra Turcilor, că revoluţia din Turcia dacă nu le va aduce alipirea lor de Bulgaria, le va da în orice caz Autonomia. De acea pesimismul Macedonenilor şi neîncrederea lor în noul regim sunt explicabile prin colosala decepţie ce le-a produs revoluţia din Iulie.

Totuşi, dacă se vorbeşte din punctul de vedere politic, luptele politice au fost puse în noi condiţiuni şi în special în astfel încât se permite mai multora de a lua parte la ele. Lupta haiducească, nelegală, pe care o duceau voevozii şi cetaşii era dusă de o slabă pătură socială.

«Pe de altă parte, trebue să constat un lucru zice dr. Rakovski, că populaţia macedoneană nu s-a găsit pregătită pentru schimbările cari s'au făcut. Această constatare am făcut'o din contactul meu cu inteligenţa macedoneană şi aceasta atât,

în timpul congresului din Salonic, unde s'au adunat delegaţi din toată Macedonia, cât şi la Vodena unde am fost în contact cu mulţi tineri din inteligenţa locală precum şi cu acei sosiţi aci la rude din Bitolia.

Dela aceste cunoştinţi şi cu cele văzute, m'am convins de următoarele:

«Pregătirea culturală şi politică a inteligentei macedonene e foarte slabă. Forţele ei cele mai bune se găsesc în Bulgaria. Cei rămaşi în Macedodia sunt demoralizaţi de propaganda bulgară şi s'au obişnuit de a aştepta totul dela Bulgari, inclusiv până şi părerile acestea, despre afacerile interne din Macedonia. Nu există o opinie publică Macedoneză. Toţi trăesc cu mintea inspiratorilor lor din Sofia. Presă macedoneză nu există. Gazeta *Narodna Volia* (Voinţa naţională), are un tiraj de 1000—1200 foi şi *Otecestvo,* actualmente *Rodina*, (Patria) are un tiraj de 2500 foi. Amândouă împart 1500 foi gratuit.

Turcii şi Grecii au o presă cu mult mai bine organizată, cu ziare cu tiraj zilnic şi mult mai superior. Cauza lipsei unei prese bulgare e datorită inferiorităţii culturale (mai slabe de cât a Grecilor) a elementelor bulgăreşti».

Obiceiul de a se aştepta tot dela Bulgari, a dezvoltat în Macedoneni un mesianizm politic care nu va permite să se dezvolte o iniţiativă politică activă. Populaţia e dispusă optimist de câte ori aude de pregătirile de război în Bulgaria şi această dispoziţie scade odată cu dispariţia acestor zvonuri.

«Se vede de aci că un război de independenţă e tot ce este aşteptat de către inteligenţa macedoneană. Aceasta trăeşte în credinţa evoluţiei istorice care spune că Turcia va trebui să dispară. Şi se înţelege că în atare condiţii orice ridicare a Turciei, orice reformă adusă în Imperiu, însemnează o întârziere a acestei evoluţii şi deci o nenorocire naţională pentru Bulgari».

Articolul său d. dr. Rakowski îl închee cu câteva observaţii despre mişcarea socialistă din Macedonia. Deşi dezvoltarea capitalistă în Macedonia şi Turcia este inferioară chiar unora din statele balcanice, totuşi sunt centre ca Salonicu care are 25—30 mii de lucrători cari s'au apucat de s'au organizat. Totuşi mişcarea socialistă e încă foarte slabă.

Cam aceste sunt lucrurile pe cari le spune d. dr. Rakovski, în articolul său.

* * *

Politica balcanică a României.

Tot în acelaş număr al revistei bulgăreşti găsim un articol al d-lui Gr. Vasiliev, despre *Politica balcanică a Românilor.* E foarte interesant de relevat chipul dispreţuitor cu care vorbesc Bulgarii de noi şi neexactităţile pe cari le scriu despre poporul nostru.

«Românii, zice scriitorul bulgar, foarte des au obiceiul de a afirma că statul lor nu face parte din Peninsula balcanică; *primo*, pentru că geograficeşte sunt în afară de ea, *secundo*, că starea lor culturală e superioară celorlalte state din Balcani De fapt, amândouă argumentele sunt slabe. Cu toate că sunt la nord de Dunăre, afară de Dobrogea, pe care au luat'o în schimb dela Bulgari în 1878, Românii sunt în legături foarte strânse şi cu Serbia, şi cu Bulgaria, şi cu Turcia, şi într'unele puncte chiar cu Grecii. De altfel e şi ridicul de gândit că Românii pot să facă vr'o politică europenească. Austro-Ungaria şi Rusia chiar nu pot avea o politică independentă. Două cauze fac încă ca România să ia parte la o aşa zisă politică europenească şi însemnează să aibă o atare. *De o parte Dobrogea.* Politica Românilor faţă de Bulgarii din Dobrogea ar putea să se deosebiască de a Turcilor în Macedonia; cu toate astea în multe relaţiuni, cea dintâi e mult mai grozavă decât cea de a doua. Din punctul de vedere cultural şi instructiv, cel puţin, cu jertfe şi popriri, Turcii erau dispuşi a face concesiuni popoarelor creştine. România romanizează, şi această romanizare este o ruşine pentru o ţară care se socoteşte cultă. Bulgarilor în România le este luată orice posibilitate să-şi păstreze şi să-şi dezvolte naţionalitatea lor. Bulgaria din partea ei a tăcut. In orice caz, Românii, adică cercurile administrative din România nu se mulţumesc numai cu romanizarea în Dobrogea. Aceştia cer ca să capete încă o compensaţie, în caz dacă Bulgarii vor avea tendinţa să se scoboare la sud.

Pe de altă parte Românii din Ungaria. Aceştia sunt trei milioane şi ameninţaţi în existenţa lor naţională de maghiarizaţie. România nu îndrăzneşte pe faţă să iea apărarea conaţionalilor lor de sub călcâiul puternicei ei vecine. Dar nu poate nici să privească indiferentă nimicirea a unei treimi din naţionalitatea ei. La aceasta se mai adaogă încă ceva: conduita specială a Austriei. Atât timp cât Austria are nevoie de a potoli pe Maghiari în tendinţele lor separatiste, ea are tot interesul de a întări pe Croaţi, Români şi Sârbi, dar mai pre sus de aceştia—pe nimeni.

Şi astfel, politica balcanică a României se rezumă în această situaţie: permisiunea dela Austro-Ungaria de a privi la sud, dar nu cumva să aibă tendinţe spre nordul ei (cum de altfel aceeaşi tendinţă este permisă şi Sârbilor de a privi spre Orient, dar să nu aibă vr'o dorinţă spre Apus), şi să-şi alipească cât se poate bine Dobrogea, iar în cazul unui conflict, România să ocupe în Balcani cunoscutul quadrilater.

O altă chestiune este de a şti dacă aceasta este linia de conduită cea mai cuminte pe care trebue s'o urmeze România din punctul de vedere al condiţiilor ei actuale şi viitoare. Am dorit să relevăm în acest articol câteva lucruri, după cari România ar trebui să se lase de tendinţele ei actuale.

Mai întâi de toate situaţia internă a ţării. România trebuie mai întâiu de toate să dea pământ şi libertate ţăranilor ei, cari sunt astăzi singurii ei locuitori naţionali. Posibilitatea unei noui mişcări agrare, care ar putea avea estinderea şi urmările pe cari nimeni nu le poate prevede, nu a fost încă înlăturată.

Iar în ceea ce priveşte foloasele pe cari le-ar putea trage România din conflictul celorlalte popoare din Balcani, ar trebui să se liniştească, pentru că se poate să fie alte popoare cari s'o oprească dela aceste năzuinţi. Pe de altă parte, orice coborâre la sud ar însemna o înăsprire a rapoartelor între Români şi Bulgari şi care ar avea de rezultat o întorsătură mult mai nefavorabilă pentru Românii din Ungaria decât o are astăzi. România trebuie să nu uite că are de vecină nu numai pe Austro-Ungaria, dar şi Rusia; şi tocmai pe Rusia, ţara care a învins pe Turci în 1877—78.

Noi nu ştim ce însemnătate are vizita ministrului de război român la Constantinopol, deşi se scrie, că această vizită a avut o însemnătate enormă. Nu ştim de asemeni până unde ziaristul Muntz a fost sincer în expunerea gândurilor Suveranului român şi unde începe insinuaţia dela Viena în acel interviev. E clar numai că Austro-Ungaria ridică pe toţi contra tuturor în balcani, că Românii se găsesc în cel mai mare pericol şi că ar trebui să priceapă acest lucru cum ar trebui să înţeleagă că joacă un rol necurat pentru viitorul poporului ei.

România are în Turcia numai interese economice. Cei 60.000 de vagabonzi—cuţovlahii— nu au nici o valoare reală pentru poporul românesc. In schimb relaţiile româno-bulgare merită toată atenţia din amândouă părţile. Dacă Românii s'ar fi ocupat cu reformele lor interne şi n'ar fi provocat neîncrederea, viitorul Bulgariei şi României ar fi fost asigurat».

Acest articol cu toate neexactităţile pe cari le cuprinde, arată cât de bine cunosc Bulgarii situaţia noastră politică externă şi internă. Noi n'am putea scrie cu atâta uşurinţă despre ei şi despre situaţia politică în care se găsesc.

Dr. I. D.

CESTIUNI ACTUALE

DIN NEAJUNSURILE INVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR

In toate țările, cari au mai multe universități, găsim la profesorii dela universitățile așezate în orașele cele mici dorința de a se strămută la universitățile din orașele mari. Această dorință a profesorilor nu aduce nici o turburare în mersul învățământului universitar din țările, unde sunt mai multe orașe mari cari servesc de puncte de atracție pentru profesori. Așà în Germania, bunioară, orașe mari cu universități sunt: Berlin, Leipzig, München, Breslau, etc., cari atrag aproape în egală măsură pe profesorii universitari din celelalte orașe. Tot așà se întâmplă și în Statele-Unite din America, în Italia, în Anglia, în Elveția, în Belgia, etc. In toate aceste țări sunt mai multe orașe, cam deopotrivă de dorite, așà că atracția profesorilor nu se îndreaptă spre o singură universitate. In Franța însă, situația este cu totul alta; în Franța atracția Parisului nimicește atracția tuturor celorlalte orașe cu universități. De aceea în Franța, dorința profesorilor de a veni cu orice preț la Paris aduce o turburare reală în mersul învățământului universitar, precum au constatat'o toți aceia cari s'au ocupat cu organizarea școalelor franceze. Gândul de a se mută la Paris, la cea dintâiu ocazie, face pe profesorul universitar francez din provincie să nu se lege de catedra sa, și cu aceasta să nu contribue, după cum ar puteà, la ridicarea universității sale provinciale. Adevărata universitate, cu tradiție și glorie rămâne numai aceea din Paris.

Și răul este încă nu numai pentru universitățile din provincie, ci în bună parte și pentru aceea din Paris. De multe ori catedrele acesteia se ocupă prin influențe politice, de bărbați bătrâni cari aduc cu ei din provincie nu atât metode noi de știință, cât rutina unor ani petrecuți cu deasila în sânul unei universități pe care ei n'au iubit'o. Dar, în sfârșit, Franța având mai multe universități, selecțiunea personalului didactic dela universitatea din Paris are un câmp destul de întins pentru a se puteà menține la un nivel ridicat.

Cum stăm în această privință, noi Românii; cu învățământul universitar? Mai rău de cât Francezii, evident. Noi avem pe de o parte dorința tuturor profesorilor universitari să vină la București, și pe de altă parte, neavând decât o singură universitate în afar de București, pe aceea din Iași, nu putem oprì ca influențele politice să ne aducă la catedrele universității din București pe oricare dintre profesorii dela Iași. Universitatea din Iași se alege dar cu răul că nu-și poate formà o tradiție proprie, prin care să prindă rădăcini adânci în cultura moldovenească, fiind-că profesorii ei, în mare parte, (sunt și excepții, negreșit, pe cari nu este nevoie să le numesc), se consideră la Iași numai de pasaj, ca făcând un stagiu, până să vină ocazia de a fi transferați la București; iar universitatea din București se alege și ea cu răul, că nu are mâna liberă în selectarea personalului său didactic: mai totdeauna ea trebuie să lase la o parte elementele formate în sânul său pentru a arătà politeță surorei sale din Iași. (De altfel chiar când nu o arată Universitatea din București, această politeță o poate arătà după lege Ministrul, care are și interesul).

Continuitatea unei activități profesorale pe timp îndelungat, din care ar putea să rezulte lucrări originale și ar putea să ducă la o desvoltare de școli științifice cari fac gloria tuturor universităților de aiurea, este cu neputință atât la Iași cât și la București. La Iași, universitatea, deși avantajată, prin aceea că mai toți profesorii săi sunt recrutați din elemente tinere, cari ar avea deci tot timpul să înceapă lucrări de «longue haleine», este desavantajată prin nestatornicia sufletească a acestor elemente. Tinerii dela Iași nu se așează bine pe lucru, fiindcă ei așteaptă să vină la București. Fără îndoială nu ajung toți la București, dar aceasta nu împiedică pe cei mai mulți să fie cu bagajele gata.

La București situația nu este mai favorabilă. Elementele tinere sunt înlăturate de profesorii cari vin dela Iași, iar cei veniți dela Iași adeseori nu mai au timpul să-și dea noi deprinderi. Astfel, de fapt, noi nu avem două universități, cu personalitatea lor fiecare, așa cum suntem obișnuiți să vedem universitățile din țările culte, ci avem un monstru cu două trupuri, un fel de organisme lipite, în care organele sunt duble, dar în care circulă acelaș sânge, și aceeași viață. In aceste condițiuni, evident, nu poate fi vorba de producerea unei emulațiuni între Universitatea din Iași și Universitatea din București, și încă mai puțin de afirmarea caracterului special al vreuneia dintre ele. Este știut însă că fără această afirmare o universitate nu poate avea cea mai mică influență asupra culturei unui popor.

Cum s'ar putea remedia această stare de lucruri? Prin legi, inutil a mai încerca. Legea nu poate opri aceea ce decurge din moravurile noastre. Chiar dacă legea învățământului superior ar interzice în mod absolut transferarea profesorilor universitari, tot s'ar găsi modalități pentru ca transferarea să se facă în anumite cazuri. Dar legea noastră nu poate să interzică transferarea profesorilor pentru motivul că ea subînțelege această transferare, proclamând egalitatea deplină între cele două universități. Legea însăși stabilește că nu trebue să avem două universități, ca personalități distincte, ci două trupuri identice, ca a copiilor lipiți din naștere. Recrutarea profesorilor, numărul și felul catedrelor, salariile și dotațiunile sunt aceleași la Iași ca și la București! De ce dar n'ar fi acelaș corp didactic care să circule dela un loc la altul? Dreptul de transferare este prin urmare subînțeles de legea actuală, chiar dacă el nu este prevăzut în mod expres.

Pentruca universitățile noastre să-și poată afirma fiecare o personalitate proprie nu este nevoe de lege, ci numai de o anumită revizuire a conștiinței profesorilor universitari. Să se introducă în această conștiință mândria de a aparține unei singure universități în locul mândriei seci de a aparține oricărei universități la întâmplare, (adaog și a orcărei instituțiuni la întâmplare, fiind-că la noi sunt profesori cari aparțin și altor instituțiuni în afară de universitate); să se introducă apoi în această conștiință și un sentiment mai adânc de răspundere

față de viitorul culturei naționale; cu un cuvânt, să se identifice conștiința profesorilor noștri mai mult decât s'a identificat până acum cu menirea unei singure universități, și atunci, fără nici o lege, vom vedea ridicându-se în curând în a doua capitală a Țărei o universitate cu caracter propriu, care să rivalizeze și să întreacă poate în glorie pe cea din București, — fiindcă în Iași o universitate are o menire mai inportantă decât în ori ce alt oraș al țării, — și așa nu vom mai avea de legiferat în contra răului pe care îl constatarăm. Nu o nouă lege, ci o nouă conștiință la profesorii noștri.

Și dintre profesorii noștri, la cei din Iași, în primul rând.

Universitatea din Iași, după toate aparențele cari ne sunt date a le judeca astăzi, se pare că nu are un alt ideal în vedere, în afară de idealul de a ajunge întru totul similară Universității din București. Ori ce inovație dorită de Universitatea din București găsește numai decât ecou la Universitatea din Iași. Chiar când nu este o trebuință simțită care să motiveze inovația, Universitatea din Iași face totuși cererea, pentru cuvântul că altmintreli s'ar produce o deosebire (ieșenii zic inferioritate) între Universitatea din Iași și acea din București. Pe de asupra acestei tendințe de similaritate vine apoi dorința particulară a profesorilor de a fi transferați la catredele vacante din București.

Idealul ieșenilor ni se pare nepotrivit cu menirea unei universități.

O universitate nu-și perde menirea sa, și în tot cazul nu devine inferioară, prin faptul că are mai puține catedre, sau mai puține mijloace materiale decât o altă universitate; menirea și importanța unei universități depind de felul muncii, pe care o depun profesorii. Dacă ar fi altfel, atunci ar trebui să căutăm universitățile cele mai bune în America, unde numărul catedrelor și bogăția instalațiunilor sporesc pe fiecare an; pe când noi știm că în realitate universitățile americane sunt astăzi numai niște sucursale ale universităților germane. Universitatea cea bună, adică universitatea care își îndeplinește menirea sa culturală, este universitatea care stă de sine ca o personalitate și care se desvoltă după trebuințele sale proprii. Intre aceste trebuințe, în primul rând, vin acelea cari rezultă din avântul pe care îl dă într'o anumită ramură de cercetări științifice munca unui distins profesor. Această muncă produce pe discipolii, cari se grupează în jurul maiestrului, și cari la rândul lor ajunși cu reputațiune, împing la creațiuni noi în instituția universitară. O muncă bine începută și cu răbdare continuată este pentru universitate o temelie cu mult mai solidă decât toate ajutoarele bugetare. Ce ar fi ajuns, bunioară, pentru a da un singur exemplu,—dar tipic,—facultatea de filosofie din Iași, dacă toți profesorii ei distinși, un V. V. Conta, un Titu Maiorescu, un C. Dimitrescu-Iași.., ar fi rămas să continue activitatea lor în sânul ei? De sigur un adevărat focar de cultură!

Dar o ursită rea ține în mână firul după care se desvoltă Universitatea din Iași. Corpul didactic al acestei Universități suferă de atracția Bucureștilor: de un fel de *tropism*: nu de *heliotropism*, fiindcă vai! Bucureștii nu sunt soarele.

Inceta-va această boală după serbarea jubileului? Atunci ar fi, în adevăr o mare victorie câștigată pentru Universitatea din Iași.

Sunt acolo profesori cari îmi dau nădejdea că o așa victorie are să fie organizată pentru viitor.

C. RĂDULESCU-MOTRU.

MODERNISMUL GERMAN: REALISMUL ȘI NATURALISMUL

Am arătat într'un articol anterior începutul modernismului din Germania: el a izvorât, am zis, din conflictul între tendințele radicale ale masselor și romantismul generațiilor burgheze, din încercarea celor din urmă de a împăca romantismul lor cu dialectica v ieții. Rezultatul acestor tendințe n'a fost decât misticism, fantazism și mitologie.

Oameni chiar cu temperamente mai reale ca Bismark; filosofi cari negau ori ce idealism și vedeau toată brutalitatea realității ca Schopenhaner; visionari ca Wagner și Nietzsche cari aveau un ideal în viitor, nu s'au putut scăpa de romantismul înăscut firei lor.

Epoca care a urmat acestea a cerut o nouă artă: realismul. In special cereau aceasta massele populare din care noi realiști germani se inspirau. Dar realiștii aceștia aveau ceva aparte. Prin firea lor ca și predecesorii lor ei erau romantici, metafizici, idealiști. Ei au devenit realiști în puterea necesității istorice. Viața contemporană luase o nouă înfățișare; orașele cu fabricile și sgomotul miilor de suflete adunate, cu școlile lor speciale, cu teoriile noi despre viață și ereditate interesa pe scriitori. Dar scriitorii aceștia analizau și descriau viața contemporană cu metode vechi și cu un suflet vechi. Ce a eșit de aci? Oamenii au falșificat realitatea, iar realitatea i-a falșificat pe ei.

Nu degeaba urmașii actuali ai realismului epocei aceleia 'l acuză de a fi fost creat din destrăbălarea gustului aristocratic.

Noroc că scriitori germani ai acestei prime perioade realiste din literatura lor au avut trei profesori admirabili. Toți trei erau străini, unu era francez, altul rus, ultimul norvegian — Zola, Tolstoi și Ibsen.

Zola era expresia generației sale, el a voit cea ce voia și generația sa, — să se topească cu contemporanitatea lui și să fie expresia ei. Seria «Rougon-Maquarts» după planul ei, — este galeria și conținutul epocei contemporane. Zola era un fanatic al vremilor sale, de și scoborâtor din alte vremuri. Zola e o urmă a marei revoluții, el nu mai avea ce căuta în mijlocul Franței contemporane, care uitase jacobinismul ei trecut. Dar Zola era un tehnician — fiul unui inginer. El a inventat teoria romanului experimental, el credea în experiența vieții sufletești a individului și a societății. Pentru Zola artistul e un chimist; arta un laborator. Arta poate și trebuie să fie expresia realității. De fapt «temperamentul» lui Zola nu exprima, ci transforma realitatea după firea lui și nu după legile ei. Zola n'a fost realist, Zola a fost mitologul realismului. Natura la el nu era natură, viața nu era viață, totul era numai

simboluri. «Rougon-Maquarts» e un *rendez-vous* a tuturor acestor simboluri.

Elevii germani ai lui Zola, n'au putut prin firea lor îmbibată de romantism să se scuture de păcatele lui Zola şi în operile lor aceste defecte se observă.

Pe cine nu l-a a satisfăcut Zola, s'a adresat lui Ibsen şi Tolstoi.

S'ar părea că Ibsen aştepta complecta ruină a universului. Catastrofa neînsemnată din «Casa de păpuşi», sau jertfa heredităţii din «Strigoii» erau tratate în aşa chip ca şi cum tot universul era în faţa problemei Norei sau se sbătea în durerile nefericitului Oswald. Şi Ibsen era realist, scos din mitologie, dar mitologia lui era numai în rezultate, în produsul expresiunei realiste, şi nu în însăşi forma expresiunii. Din potrivă, toate revoltele şi suferinţele din primele drame ale lui Ibsen, erau aşa de sincere, aşa de real redate, în cât nimeni n'a putut descoperi în dosul acestor expresiuni pe bătrânul romantic. Incă multă vreme după nimicirea realismului naiv nemţesc, el a fost socotit ca un mare realist şi un puternic analist al vieţei contemporane.

Pe de altă parte, dar în acelaşi direcţie, a fost Tolstoi. Contrastul, sau în orice caz caz contradicţia, între gândirea lui Tolstoi şi expresiunea adevărului, nimeni nu le-a observat. Şi asta pentru că greşeala lui Tolstoi exista în spiritul vremei: greşeala scriitorului rus era greşeala însăşi a romantismului realist. Numai că la Tolstoi greşeala aceasta e mai mică decât la Ibsen şi Zola. Realismul lui Tolstoi a reacţionat ca însăşi puterea naturei. Pe lângă aceasta Tolstoi în epoca aceea era cunoscut mai mult ca scriitor decât ca filozof.

Scriitorii nemţi au utilizat pe toţi aceşti trei scriitori în paguba însă-şi a realizmului. Puţin câte puţin, însă, s'a produs o reactie în potriva acestei direcţiuni. Din lupta cu zolaismul, care forma şcoala cea mai serioasă a pseudorealiştilor s'a născut şcoala naturalistă în Germania. Realizmul mitologic a devenit realizmul adevărului vieţii. Scriitorii cari au contribuit la crearea acestui curent naturalist a fost Arno Holz şi Iohannes Schlaf, iar mai târziu întrecându-i Gerhard Hauptman.

* * *

Lupta se da pe două fronturi. Pe de o parte stilul, limba prevalând conţinutul. Pe de altă parte teoria, întrecând practica. Inainte fusese «romanul experimental» şi «temperamentul lui Zola»; pentru Arno Holz — un iubitor al formei şi stilului — teoriile lui Zola sunt absurde. Nu există roman experimental, acesta e o ficţiune. Nu se pot face experienţe cu sufletul omului cum se fac cu alte elemente ale naturii. Artistul n'are la îndemână mijloacele de cari dispune naturalistul.

Acelaşi lucru şi cu «temperamentul» scriitorului. Temperamentul unui scriitor e înclinat exagerărilor. Graţie temperamentului, viaţa şi natura se transformă în operile lui Zola în mitologie. Zola a văzut totul în proporţi titanice şi într'o lumină sângeroasă. Arno Holz a alungat din arta şi «romanul experimental» şi «temperamentul». Pentru el arta e exprimarea cât mai reală a naturei, e fotografia şi fotografia nu e artă pentru că e impersonală. Dar greşeala lui a fost numai teoretica, o greşeula care a rămas numai pe hârtie. In practica novatorii naturalizmului german au căutat să micşoreze, să îngrădească prea marea expansiune a temperamentului lor. Exagerările lui Zola au dispărut, cuceririle pe cari le-a făcut în domeniul artei au rămas, în schimb. Zola descoperise pentru artist mediul *«le mileu»* — cum descoperise Marx pentru omul politic şi sociolog *clasa*. Şi descoperirea aceasta era însemnată: omul era cea cea ce era mediul în care el trăeşte. Nu se mai spunea basme despre om şi despre viaţă, — omul şi viaţa erau elemente ale cunoştinţei şi analizei. Zola enunţând teoriile acestea nu făcea decât să concretizeze sub formă de teoreme cea ce înaintaşii lui, Balzac, Flaubert, fraţii Goncourt au făcut. Cea ce însă la aceştia a fost un episod, la el devenise o normă şi o sistemă.

Scriitorii naturalişti germani au armat aceiaşi sistemă: iubirea de realitate şi tendinţa spre realizm, dar au îndepărtat toate exagerările şi tot simbolizmul lui Zola. Evenimentele şi oamenii sub condeiul lor nu luau proporţiile titanice şi mitologice din lucrările lui Zola. Primele încercări naturaliste au fost nuvelele lui Arno Holz şi Iohannes Schlaf intitulate «Neue Glise» — şi publicate sub un pseudonim comun Bjarne P. Holmsen.

Vom nara aci una din cele mai populare din aceste nuvele; într'un exemplu concret, se vor vedea şi mai bine caracteristicile şcoalei naturaliste.

* * *

Un simplu episod-întâmplare e povestit în nuvela «Papa Hamlet». Papa Hámlet, un actor bătrân, crede că interpretează admirabil pe prinţul danez. Se poate că aşa a şi fost când-va, acum actorul trăeşte prost, e muritor de foame. S'a întâmplat însă că într'o zi vecinul lui, pictorul Olle, să găsească parale, a vândut câte-va tablouri proaste. Cu banii aceştia se face un chef monstru. Pe masă o gâscă friptă. La masă papa Hamlet, artistul cu iubita lui Mizzi, stăpâna casei Witichen, o femee perfidă care e gata să plângă la fiecare ocazie. Gospodăreşte Ofelia, soţia actorului; în leagăn e culcat fiul lui papa Hamlet micul Fortenbras care plânge ca un turbat, Mizzi şi Witichen se învârtesc în jurul copilului. Papa Hamlet e hotărât să joace în cărţi. E imposibil însă de jucat, Fortenbras urlă cât 'l ţin plămânii. Exasperat, papa Hamlet ia perină după perină şi o asvârlă în leagănul copilului — aproape să-l înăbuşe. Artistul şi Mizzi revoltaţi se reped la actor şi-l apostrofează numindul «bătrân dobitoc». Papa Hamlet nestăpânindu-se le strigă: «Eşiţi afară ticăloşilor.»

Asta e tot şi nimic mai mult. Nu s'a întâmplat nimic în casa lui Hamlet, şi cu toate astea lumea aceasta deosebită cu toate tipurile ei este admirabil descrisă, e plină de viaţă şi de adevăr. Luat în parte nu e nimic, e un episod banal, luată în întreg, e o operă de artă naturalistă în toată accepţia cuvântului. E aceiaşi atmosferă, aceiaşi technică, acelaşi procedeu ca şi la Zola, dar lipseşte temperamentul autorului care să exagereze tipurile, să le dea proporţii uriaşe. Naturalizmul german e o disciplinare a realizmului lui Zola.

Nuvela naturalistă cu timpul s'a transformat în dramă, ea de fapt n'a fost de altfel decât o colecţie de nuvele naturaliste. Dorind să fie cât mai aproape de *mediul* social, scriitorii naturalişti au lăsat mai mult să vorbească mediul decât să scrie ei. Nu e nimic teatral în teatrul lor, piesele lor sunt dialoguri obişnuite, în

limba cea mai comună, tipurile rees din felulde a vorbì al celor ce-i înconjoară.

Primul care şi-a pus talentul său în serviciul teatrului naturalist a fost Schlaf cu drama sa «Familia Selicke». Piesa însă n'a plăcut, toţi au lăudat'o dar ea n'a putut să se menţină.

Ceeace n'a reuşit Schlaf a reuşit Hauptman. Piesa lui «Ţesătorii» tradusă în toate limbile, a atins apogeul naturalizmului în teatru. Şi *Ţesătorii* sunt un episod şi *Ţesătorii* sunt numai mediu. Dar cum a expus, cum a zugrăvit, acest episod, acest mediu. Ce putere maestră în deslegarea atâtor fire ce unesc pe toţi oamenii piesei sale. Toată lumea aceea de ţesători şi fiecare în parte, trăesc deosebit şi respiră conform legei existenţei lor individuale, conform legei care guvernează vieţele lor, ale tuturor. Sunt toţi la un loc şi fiecare în parte ţintuiţi soartei lor. In partea întâi a piesei toţi sunt supuşi, învinşi, în ultimele acte ei se ridică, se revoltă, ca să cadă din nou învinşi, supunerea lor ca şi revolta sunt elementele unei drame: dependenţa omului de o putere fatală, dar nu e nimic altceva, nu este lupta conştientă contra acestei puteri. Hauptman a dat în *Ţesătorii* toate elementele dramei nu şi drama însăşi.

Cea mai frumoasă dramă naturalistă această piesă a lui Hauptman, e drama voinţei inconştiente, a puterei care nu se valorează, e o dramă plină de desnădejde şi neîncredere.

Şi aceasta se repetă şi în alte lucrări naturaliste. In «Fuhrman Henschel» o piesă tot a lui Hauptman e aceiaşi temă: nimicirea voinţei omeneşti în faţa mediului înconjurator; voinţa omului, în naturalizm, dispare complect, omul devine jertfa mediului.

Naturalistul tot apropiindu-se de mediul înconjurator cu penseta, cu microscopul şi telescopul, n'a observat că el devenise un instrument simţitor. Totul îl impresiona, totul îi izbia nervii. O frunză cădea dintr'un copac. In căderea ei ea făcea zigzaguri, linii, văzute şi nevăzute. Liniile acestea erau iluminate de 'namiazi sau de apusul soarelui. Toate acestea le vedea artistul, el era impresionat de toată muzica acestor manifestări. Artistul se scufunda astfel, şi din zi în zi în lumea lucrurilor mici şi nesfârşite. Dar frunza aceea care cădea era legată cu alte manifestaţii din lumea lucrurilor mici în marea nesfârşită a lucrurilor mari. Totul provoca impresiuni şi totul era numai impresie. Naturalizmul trecea spre impresionism. Diferenţa e numai în delicateţa sensibilităţii. Naturalizmul e mai brutal decât impresionizmul, e mai materialist. Dar şi în impresionizm ca şi în naturalizm, pe planul cel d'intâi e mediul, dispoziţia, sentimentul, iar omul rămâne pasiv, fără voinţă, depinzând de acest mediu. In naturalizm, omul e robul mediului, — în impresionizm el este robul sensibilităţii şi al dispoziţiei. Imbogăţind tot universul, omul s'a perdut în acest univers. Omul nu era nimic, lucrurile erau totul. Ajuns în această situaţie artistul s'a întrebat: cine e stăpân în lumea asta? Omul sau lucrurile? Şi din nou şi-au adus aminte de Nietsche. Impresionizmul a nimicit beţia de individualism. Neonomantizmul şi simbolizmul au pornit să înlocuiască naturalizmul.

Dar despre aceasta într'un viitor articol.

DR. I. DUSCIAN

POLITICA SANITARA

TOŢI SĂ LUPTĂM CONTRA TUBERCULOZEI.

In lupta contra tuberculozei, începută şi întreţinută la noi în ţară de D-l Profesor Dr. Petrini-Galaţi, sanatoriile reprezintă un factor precumpănitor; menite să vindece, să instruiască şi să izoleze, ele trebuesc înmulţite nu numai în Bucureşti, unde tuberculoza a luat proporţiuni înspăimântătoare, dar şi în diferitele centre ale provinciei, pentruca pe viitor să se evite contagiunea prin călătoria bolnavilor din unghiurile îndepărtate ale ţării spre sanatoriul din Bucureşti.

Dar pentru înfiinţarea de noui sanatorii trebuesc puse la dispoziţiune fonduri însemnate, pe cari să sperăm că conducătorii ţării şi caritatea publică le va oferi pentru combaterea tuberculozei; flagel înspăimântător, care pentru noi reprezintă un adevărat pericol naţional.

Foloasele sanatoriului dela Filaret, înfiinţat prin devotamentul neobosit al d-lui Profesor Dr. Petrini-Galaţi, asigurate printr'o bună conducere, au găsit răsunet la Onor. Direcţie a Serviciului Sanitar, care, din câte cunosc, va înfiinţa în curând câteva sanatorii de tuberculoşi în provincie.

Marea cestiune a tuberculozei este în strânsă legătură cu toate manifestaţiunile vieţii noastre de stat, prin urmare şi cu aşezământul şcoalei. Invăţarea igienei ar trebui să urmărească pe individ încă din mica copilărie şi este îmbucurător că de câtva timp predarea igienei în şcoale nu mai este privită ca un curs de lux, dar ca o necesitate inerentă unei bune educaţiuni şi este lăudabilă măsura acelor pedagogi şi sociologi cârmuitori, cari înlesnesc creşterea tuturor copiilor în cultul şi practica igienei.

Cât mai multe cunoştinţe de igienă şi chiar de medicină, predate conştiincios în toate şcoalele fără deosebire şi în toate clasele, în raport cu gradul de înţelegere al elevilor, niciodată nu vor fi prea suficiente, iar măsura luată şi riguros priveghiată va constitui una din cele mai mari glorii a unui Ministru al Şcoalelor şi o adevărată binefacere adusă populaţiunei şi generaţiunei de mâine.

Fiind vorba de şcoală şi igienă, trebuesc scoase în relief străduinţele acelora, cari înmulţesc şi măresc sălile de cursuri şi caută să le pue în condiţiuni igienice, evitând marile aglomeraţiuni de elevi şi promiscuitatea periculoasă a copiilor sănătoşi cu cei bolnavi, dintre cari unii cu tuberculoze înaintate, deschise: *scrofule fistulizate, fistule tuberculoze ale oaselor şi închieturilor, tuberculoze pulmonare ramolite etc.*

Instituţiunea medicilor şcolari, pentru care d-l Dr. Botescu, actualul ajutor de primar lucrează cu atâta zel este de mare utilitate, nu numai din punctul de vedere curativ dar şi profilactic, iar cazierele medicale ale elevilor sunt excelente.

Dacă în toată ţara elevii şcoalelor ar aveà cazierul lor cred că cestiunea tuberculozei ar găsì încă o bună îndrumare, cu condiţiunea de a se selecţionà elevii se-

parând pe cei bolnavi de cei sănătoşi. Mai ales cei cu tuberculoze deschise să fie complectamente izolaţi şi să facă şcoală în clădiri deosebite, departe de cei sănătoşi. Cu acest mijloc se poate preîntâmpina atâtea şi atâtea cazuri de molipsire.

Argumentul că ţara nu va aveà parale pentru suportarea cheltuelilor necesare este, fără îndoială, un argument ..., dar care faţă de luxul cu care spoim multe din instituţiunile noastre de stat este un argument antinaţional, întru cât se lasă în prada tuberculozei generaţiunea viitorului.

De câtva timp s'a luat măsura lăudabilă de către dr. Botescu de a se face colonii şcolare, ideie cât se poate de practică, pe care fiecare dintre noi care ţine cât de puţin la sănătatea sa şi a familiei, dacă nu şi la atâţia desmoşteniţi ai soartei, trebue să o sprijinească, în limita forţelor lui, ca pe un început bun. Mai mult încă, ar fi de dorit ca elevii debili sau bolnavi, lipsiţi de mijloace să nu aştepte vacanţa cea mare, pentru ca să-şi reîntregească în colonie fizicul zdruncinat de multe ori de programele supra încărcate, ci ar trebui, cel puţin să se experimenteze şi la noi ţinerea lecţiilor în aer liber şi curat, bine înţeles în timpul prielnic, iar nu în aerul viciat al unor săli fără ventilaţie.

Cu şcoala ar trebui să meargă mână în mână căminul familiei, pentru ca noţiunile de igienă câştigate în şcoală să nu fie contrazise de faptele părinţilor sau ale rudelor. Poate copilul să înveţe în şcoală igienă cât de mult, el nu va putea beneficia de cele învăţate dacă ai săi se găsesc în ignoranţă şi din acest punct de vedere se vede câtă importanţă au conferinţele populare de igienă şi salubritate publică pentru adulţi. Am însă convingerea, că atât cursul de igienă predat obligator chiar în toate şcoalele, cât şi conferinţele populare nu vor avea succes deplin decât înflorind starea materială a populaţiunei.

In zadar vom recomanda noi aer curat, înlăturarea aglomeraţiunei în locuinţe, hrana substanţială şi evitarea surmenajului, mijloace cari pot preveni şi ajuta vindecarea tuberculozei, dacă nu vom uşura mizeria neagră a maselor de nenorociţi. Invăţămintele noastre vor rămâne vorbe goale fără nici un efect în faţa atâtor familii împovărate, pe cari mizeria le-a condamnat să trăiască grămadă în locuinţe insalubre, înfrânte de foame şi boale şi să lupte cu greutăţile tot mai crescânde ale vieţii. Scumpirea traiului, după mine, zădărniceşte lupta noastră contra boalelor şi în special contra tuberculozei. De sigur, când Sf. Sinod a hotărât mai anul trecut înmulţirea zilelor de carne a avut în vedere tocmai înflorirea fizică a populaţiunei, dar din nenorocire această reformă a căzut într'o epocă când carnea şi dulcele se scumpise extraordinar, fără să se efteneasca nici până astăzi. Şi într'o convorbire, pe care am avut'o cu nişte ţărani bolnavi, pe cari îi îndemnam să mai lase fasolea şi ceapa şi să se mai dedulcească cu carnea, lucru pe care îl sfătuesc şi capii bisericei, ei mi-au răspuns destul de inteligent: D-le Doctor faţă, de împovărarea traiului nostru, era mai potrivit ca căpeteniile bisericeşti să înmulţească nu zilele de dulce, dar pe cele de post. Ce folos că pe hârtie şi prin vorbe ni se doreşte înbunătăţirea sănătăţii printr'o hrană mai sătioasă, când carnea se scumpeşte din zi în zi; masa noastră sărăcăcioasă rămânând împodobită încă pentru multă vreme tot cu ierburi ca în vremurile de foamete.

Scumpirea locuinţelor este şi ea în legătură cu tuberculoza şi din acest punct de vedere capitala ţării se găseşte în condiţiuni destul de dificile, fiindcă chiriile sunt într'o urcare nebună şi dacă Primăria Capitalei prin d-l Vintilă Brătianu începuse să clădească case ieftine şi salubre, pe cari le-a pus la dispoziţia populaţiunei, ar fi de dorit, ca în această privinţă să fie o continuitate la Primărie, iar Statul, prin mijloacele de care dispune, în care intră şi reforme financiare prudente, să intervină, pentru scăderea chiriilor în Bucureşti, altminteri în zadar propovăduim contra aglomerării în locuinţe. Această aglomerare atât de dăunătoare sănătăţii o găsim şi în oştire, mai ales de câtva timp, de când cu înfiinţarea noilor regimente, cari fiind fără de cazarme sunt silite să locuiască împreună cu alte trupe.

Departe de noi gândul să lovim în cea mai scumpă şi puternică instituţiune a ţării, pe care se reazemă întreg viitorul naţiunii. Avem însă convingerea, că se vor lua măsuri grabnice pentru evitarea aglomerării în cazarme, convingere la care ne dă dreptul capacitatea şi patriotismul cârmuitorilor iubitei noastre oştiri.

In armată s'ar putea face mult pentru combaterea tuberculozei. Spitalele militare, cari astăzi se găsesc bine întreţinute şi conduse, ar trebui să reţină sub tratamentul lor pe soldaţii deveniţi tuberculoşi, iar nu imediat ce diagnosticul a fost pus, să fie reformaţi şi aruncaţi la vetrele lor, pentru ca să infecteze cu tuberculoză ca şi cu sifilis sate întregi.

Serviciul de desinfecţiune în oştire ar trebui pus pe baze mai solide, pentru ca cel puţin efectele purtate de tinerii bolnavi să nu fie aşezate în rafturile magaziei sau date altora sănătoşi, înainte de a fi fost riguros desinfectate.

Dar desinfecţiunea metodică trebue împinsă mult mai departe şi în lumea civilă, lucru care a început să se facă, fiind pusă în legătura cu cazierele focarelor de tuberculoză şi caselor infectate. In adevăr, ar fi de dorit şi de mare folos, ca prin medicii comunali să posedăm cazierele tutulor tuberculoşilor şi locuinţelor molipsite de ei şi ceia ce se face pentru atâtea boale contagioase să se facă şi pentru tuberculoză, care este destul de contagioasă, adică desinfectarea cu etuvele comunale. Odată cazierele formate pe lângă că vom putea urmări şi ajuta pe tuberculoşi, vom desinfecta riguros locuinţele molipsite ori de câte ori persoane noi se mută în ele

Din expunerea incomplectă de mai sus se vede net, că lupta contra tuberculozei cere mijloace materiale şi sacrificii mari, cari n'ar trebui să lipsească în această ţară atât de mănoasă, bântuită de lux şi de risipă, când este vorba de sănătatea fiilor ei, când la mijloc este suferinţa unei întregi populaţiuni, când braţele cetăţenilor slăbesc de boale şi inimile lor sunt înoorate de suferinţe.

DR. IOAN JIANU.

BIBLIOGRAFIE.

Benedetto de Luca, *Dintr'o expoziţie într'alta*. Buc. 1910.
B. de Luca, *Dieci giorni în Romania*. Roma 1910.
B. de Luca, *Il primo porto di Romania (Constanza)*, Roma 1910.

LITERATURA

DIN VIAȚA LUI GABRIELE D'ANNUNZIO

Dintre scriitorii italiani de astăzi, cel mai cunoscut dincolo de hotarele țării sale este, fără îndoială, Gabriele D'Annunzio. La noi s'au citit mult romanele sale în traducerea franceză a lui Hérelle, iar din teatrul său e bine cunoscută *Gioconda* care a fost reprezentată de Eleonora Duse și Suzanne Desprès. Există și câteva traduceri românești din opera sa teatrală și poetică datorite domnilor Alexandrescu-Dorna, Pora și Ținc. Cu toate că prin acestea Gabriele D'Annunzio e doar incomplet cunoscut și că în traducere el pierde mult, totuși cititorii săi dela noi și-au putut face o idee de marile calități artistice ale acestui original și fecund scriitor.

D'Annunzio în toate scrierile sale, — fie poezie, fie teatru, fie roman or nuvelă — apare ca un artist înzestrat cu o extraordinară viziune plastică a lucrurilor. Simțurile sale prind cu vioiciune și fidelitate nesfârșita serie de impresii din natură și le transformă în imagini puternice. La el senzațiile nu se reduc, abstractizându-se ca la scriitorii gânditori; nici nu vin înlocuite prin corespondentul lor afectiv, cum se întâmplă la scriitorii lirici or impresioniști; — la el totul devine reprezentare, imagine. De aceea i s'a și dat epitetul de *Imaginificul*. Această bogată viziune concretă a Naturii e apoi redată într'o limbă de o bogăție și varietate fără de perechie. Vocabularul lui D'Annunzio e atât de vast încât unii critici l-au numit o adevărată orgie. Dar dacă în descrierea realității văzute n'are rival,—cine nu-și amintește faimoasa descriere a fântânii din *Le Vergini delle Rocce?*— el nu rămâne inferior nici atunci când e vorba de stări sufletești. Puternicul său talent plastic reușește să transcrie în imagini concrete toate sentimentele și pasiunile omenești, dela plăcerile cele mai voluptoase până la durerile cele mai crude. Sunt cunoscute în această privință unele pasagii din romanele sale, *Il Piacere* și *Il Trionfo della Morte*. Când e vorba de stări sufletești din epoci trecute, el știe să le încadreze în decorul vremurilor de atunci pe care-l reconstitue cu o rară intuiție, cum a făcut de exemplu cu *Francesca da Rimini* și cu *Figlia di Iorio*, studiând în amănunțimi epocile respective. Vocabularul chiar al acestor tragedii e îmbogățit cu vorbe din acele vremuri, azi neîntrebuințate și această inovație i-a adus poetului multe critici. Când, în sfârșit, vrea să convingă, arta lui D'Annunzio devine foarte elocventă. Apostrofele, invocațiile, patosul sunt frecvente în scrierile sale. Această eloquență a sa—pe care unii critici au numit-o grandiloquența d'annunziană — depinde în fond în tot de natura plastică a talentului său, căci ea nu e altceva decât transportarea ideilor în senzații de mișcare.

Intr'un cuvânt, vrând să caracterizăm în chip sumar arta lui D'Annunzio, vom spune că el e un talent concret, plastic, în care precumpănesc elementele prime ale vieții sufletești: senzații și imagini. Această predominare a simțurilor se regăsește și în viața poetului. In jurul autorului *Laudelor* au circulat și circulă încă numeroase legende cari îl arată ca pe un om care a căutat în totdeauna să *trăiască* viața în toată extensiunea și intensitatea ei, să se bucure de ea ca un vechiu elin ori ca un italian din vremea Renașterii.

* * *

Intr'o carte de curând apărută, asupra lui Gabriele D'Annunzio,[1]) Vincenzo Morello,—un critic de seamă,— ne dă multe amănunte interesante din viața intelectuală a poetului, căruia îi este un vechiu și credincios prieten. Reproducem câteva din ele pentru a face mai cunoscută la noi viața și opera marelui scriitor italian.

D'Annunzio e născut la Pescara în 12 Martie 1864. Primele noțiuni de scris și citit le-a căpătat într'o școală particulară condusă de surorile Del Gavo, care pentru a învăța pe copiii să scrie aveau obiceiul să le lege penița de degete! Avu apoi un tânăr perceptor care făcea cu el plimbări lungi prin *Pineta* și de-alungul mării. In urmă trecu la gimnaziul din Prato. A fost un școlar bun și ascultător; muncea și învăța mult și era foarte vesel când i se aduceau laude pentru silința lui. La 25 Aprilie 1875, scrie tatălui său următoarea scrisoare caracteristică pentru felul literar și emfatic în care gândea tânărul elev, abia în vârstă de 11 ani: «La ora asta veți fi citit cele cinci scrisori ale mele scrise în diferite limbi și mă veți fi binecuvântat. Vezi, tată, aceasta e singura și adevărata bucurie, singura și adevărata mângâiere pe care o am pentru silința mea: îmi place lauda, fiindcă știu că voi vă bucurați de laudele ce mi se dau; îmi place gloria, fiindcă voi veți tresălta auzind că numele meu e glorios; îmi place viața fiindcă știu că ea trebue să fie sprijin și mângâere pentru a voastră.»

. . . . . .

O tată, o mamă, vă mulțumesc nesfârșit de mult de a mă fi născut, vă mulțumesc din tot sufletul meu de a-mi fi dat o inimă bună. Eu vă ador și dacă Patria va avea să se glorifice cu mine, vreau ca nu eu ci voi să fiți lăudați...

«Adio! din adâncul sufletului, vă salut, o părinți, o frați, o rude, o prieteni, o maestre al meu, o voi toți care aveți puțină dragoste pentru mine! Din adâncul sufletului meu vă salut, o Pescara, orașul meu natal, o ape ale Aternului, o coline, o casă a mea, care închizi o comoară atât de bogată de virtuți și de iubiri!»

La această scrisoare, Morello observă: «Imi place lauda— îmi place gloria —îmi place viața; — iată cele trei note fundamentale pe cari din diferite motive și cu diverse motivări, D'Annunzio le va repeta treptat, treptat, în opera sa *care va fi în totdeauna, — când cu mai multă, când cu mai puțină vioiciune, o adevărată Laudă a vieții.*»

Pe când era încă în liceu, la vârsta de 16 ani, D'Annunzio tipărește primul său volum de versuri, *Primo vere*, care l-a consacrat dintr'o dată poet de talent și de viitor. Și consacrarea i-a dat-o cel mai de seamă critic de pe vremea aceea, Giovanni Chiarini, care scria

1) *Gabriele D'Annunzio* de *Vicenzo Morello (Rastignac)*. Roma, 1910 Società Libraria Editrice Nazionale.

în *Fanfulla della Domenica*, vorbind de junele poet: «Aceste versuri şi multe altele de egală valoare, care sunt în volum, dovedesc, îmi pare, în chip luminos, aptitudini deosebite pentru poezie». O singură rezervă făcea Chiarini şi e caracteristică pentru desvoltarea ulterioară a poetului: «Este însă un păcat mare în cartea lui D'Annunzio şi anume parada de sentimente şi dorinţe care, îmi place să cred că nu sunt adevărate. Poezia intitulată *Ora satanica* e ceva urât şi ca poezie şi ca morală. Un tânăr de 16 ani, plin de talent şi de inimă, plin de entuziasm pentru lucrurile frumoase şi pentru artă, cum e de sigur poetul nostru, trebue să dorească ceva mai bun ca *dansuri infernale cu sgomote şi strigăte nebune* şi ca *sânuri de hetere pe care să-şi petreacă nopţile*». Când însă mai târziu puritanul Chiarini a văzut că simţurile îl stăpânesc pe D'Annunzio în viaţă ca şi în artă, s'a despărţit de el, ba chiar a simţit ca o remuşcare că îl prezintase şi îl consacrase cu autoritatea numelui său.

Abia a terminat liceul, poetul nostru a luat drumul Romei. Un incident macabru a precedat venirea lui în capitala Italiei.

In urma unei ştiri falşe dată de un ziar din provincie care spunea că d'Annunzio murise în urma unei căderi de pe cal, publicistul Ugo Fleres scrie în ziarul *Capitan Fracassa* — monitorul intelectualilor italieni pe atunci — elogiul funebru al acestei «mari speranţe a artei, aşa de curând nimicită». Citind acestea, D'Annunzio trimite o scrisoare veselă lui Fleres în care-l anunţă că «marea speranţă» trăeşte încă şi că porneşte să cucerească Roma. Redacţia ziarului *Capitan Fracassa* era printre anii 1882 şi 1883 cenaclul artiştilor şi literaţilor italieni *în vogă* pe vremea aceea. Frecventau acest cerc între alţii poetul romanesc *Pascarella*, dramaturgul *Pietro Cossa*, sculptorul *Ximenes*, muzicanţii *Tosti* şi *Rotoli*, scriitorii *Ferdinando Martini*, *Ugo Fleres*, *Gandolin*, *Scarfoglio* şi mulţi alţii mai puţin celebri.

In acest mediu, D'Annunzio a fost iniţiat în viaţa capitalei italiene. Se povesteşte că pe când toţi artiştii dela Fracassa obişnuiau să ia câte un pahar cu bere când voiau să se răcorească, junele d'Annunzio, care ţinea să-i *epateze* pe ceilalţi, a cerut imediat ce a fost introdus, «îngheţată de lămâe şi pe deasupra o porţie de icre»...

Cu toată această poză... de independenţă el fu curând simpatizat de toţi, de artişti şi de editorii ce frecventau cenaclul, — editorii, cari când nu plăteau câţiva lei pentru o poezie, ofereau... câte o cutie de bomboane, căci literatura nu ajunsese încă în epoca de aur, din zilele noastre. Pe atunci — şi nu sunt decât treizeci de ani la mijloc — chiar *Odele barbare*, i-au adus lui Carducci abia cincisute de lei. D'Annunzio scrie atunci nuvelele din *Terra vergine* şi poeziile adunate subt titlul *Canto novo*.

«Canto novo» a adus o splendidă victorie poetului care abia avea 18 ani când le-a publicat. «Era un cântec de tinereţe şi de iubire—scrie Vincenzo Morello— un cântec de glorie pentru poezie şi pentru Natură. Cerul, marea, grădinile, pădurile străluceau, înfloreau şi se agitau în acelaş timp în strofa poetului, ca într'o viaţă nouă, ca nici odată plină şi luminoasă».

D'Annunzio nota totdeauna într'un carnet, impresiile sale, mergând, în tren, şi fixa elementele descrierilor sale chiar cu desenuri. In urmă acest material intuitiv ajutat de memorie era elaborat în formă artistică. Două versuri din «Canto novo» redau cu multă eloquenţă profunda lui dragoste pentru natură:

Diritto su'l monte io t'invoco t'invoco e ti canto,
O Natura, o imensa sfinge, mio folle amore!

(Din vârful muntelui te chem, te chem şi te cânt— o natură, o sfinx nemărginit, dragostea mea nebună). Marea, mai ales, l-a atras în totdeauna şi a cântat-o de foarte multe ori. In August 1882 împreună cu poetul Adolfo de Bosis făcu, pe modestul yacht al acestuia, *Lady Clare* o călătorie dela Pescara la Veneţia, călătorie care puţin a lipsit să nu sfârşească în mod tragic. Echipajul era compus din doi marinari, pe care D'Annunzio îi alesese fiindcă aveau... nume eroice: pe unul îl chema Ippolito Santilozzo iar pe cellalt Valente Valori; amândoi însă erau proşti marinari. Călătoria a mers bine până aproape de ţintă. Se opreau în unele porturi, poeţii se dedeau jos şi aşterneau pe plajă covoare iar între ei un taburet pe care făceau cafele, în timp ce curioşii se strângeau în jurul lor crezându-i niscaiva actori ambulanţi. Puteau totuşi să-l admire pe D'Annunzio în... pielea goală, care făcea cură de soare. După ce se prăjea bine pe o parte se întorcea cu beatitudine pe cealaltă !.. Când să intre în Veneţia, lui De Bosis îi vine gust de o aventură şi-şi trage vasul la larg până ce n'a mai zărit uscatul, pierzând orice punct de orientare.

Curagiosul Ippolit nu ştia să facă altceva decât să invoace pe sfântul Ciutteco. Din fericire, un vapor trecu prin apropiere şi zărind yactul-corabie care era dus de vânt spre Dalmaţia, îl trase spre Veneţia, scăpând pe cei doi poeţi care, cine ştie cum ar fi sfârşit.

După Canto novo, între anii 1882 şi 1889, D'Annunzio tipăreşte puţin; în schimb în toată această epocă se aruncă cu pasiune în curentul vieţii adunând experienţă pentru operele viitoare.

Intre 1887 şi 1891 apar *Elegie romane* iar în 1889 romanul *Il Piacere*. Elegiile romane alături de multă vorbărie, au pagini prea frumoase în cari unele colţuri ale naturii şi monumentelor romane sunt redate cu o mare abundenţă de imagini. Despre roman, Morello se exprimă astfel: «*il Piacere* este într'adevăr romanul sensibilităţii d'annunziane: sensibilitate estetică mai presus de toate, care se hrăneşte şi se ascute cu toate celelalte sensibilităţi ale spiritului şi ale cărnii pe cari le cuprinde şi le rezumă în sine». Urmează romanul *Il Trionfo della Morte*. Morello apără pe D'Annunzio de acuzările ce i s'au adus de răuvoitori, mai ales cu ocazia acestui roman, că ar fi un scriitor artificial şi că descrie stări pe cari nu le-a cunoscut, vrând să pozeze în suflet universal...

El citează pasagii din scrisori ce-i adresă poetul în vremea când lucră la «Triumful morţii» şi declară că «*Trionfo della morte* e o carte de durere, scrisă în durere; şi artistul n'a făcut decât să se observe pe sine şi să supravegheze starea sa sufletească pentru a crea psicologia şi a reprezenta starea de suflet a eroului său

Giorgio Aurispa». Iată şi câte-va fragmente din scrisorile amintite ale poetului: «Petrec seara în singurătate: la ceasurile zece, reintru în casa deşartă şi rămân acolo, în mijlocul parfumului intens, să mistuesc tristeţea mea. Cred că voiu plecà în curând cu o sforţare eroică. Insă suferinţele mele spirituale sunt *prea multe*... Dar să nu mai vorbim de melancolii...»

«...In mijlocul prozei am avut zilele acestea o întoarcere subită la poezie. Am compus versurile pe cari le ştii şi două *elegii romane*. Această nouă poezie a mea e mai bună ca cea veche. O durere, divin Musaget!... Petrec unele ceasuri încântătoare; nu te teme însă: chiar în bucurie eu simt şerpuind în mine isvoarele tristeţii... Azi de dimineaţă, subt casa mea, între stânci s'a înecat un băiat. Am azistat la toată scena tragică a sosirii mamei. Ea a *cântat* mai bine de un ceas deasupra cadavrului, la doi paşi de mare. A *cântat*, muzical *cântat*, E un obiceiu al durerii în părţile noastre. N'ascultasem niciodată o bucată de eloquenţă lirică mai puternică. Toată făptura mea tremură încă...»

Episodul acesta al mamei care plânge pe cadavrul fiului e descris de fapt dela paginele 419 la 425 ale romanului.

După «Trionfo della morte» apare romanul *L'Innocente* pe care Morello îl numeşte «il puro capolavoro del D'Annunzio». «Il Piacere», «L'Innocente» şi «Trionfo della morte» formează trilogia romanelor *trandafirului*. *Le Vergini delle Rocce* apărut în 1896, începe a doua trilogie a romanelor *crinului;* iar *Il Fuoco* publicat în 1900, a treia trilogie a romanelor *rodiei*. Ultimele două trilogii nu sunt încă complecte. Lipsesc celei d'intâi *La Grazia* şi *L'Annunziazione;* lipsesc celei d'a doua *La Vittoria dell'Uomo* şi *Trionfo della vita*. In scrisori adresate criticului nostru, D'Annunzio spune ce au să cuprindă romanele pe cari încă nu le-a scris dar cari sunt menite să se complecteze reciproc în trilogia respectivă. *La Grazia* are să cuprindă moartea Anatoliei şi nebunia Violantei, fecioarele din *Le Vergini delle Rocce*. Va fi un roman în care «elementul tragic circulă ca sângele într'un corp viu. Caracterul esenţial al cărţii (sentimentul unei frumuseţi misterioase şi aproape teribile) derivă din acest adevăr: Nebunia, ca şi moartea, ba chiar mai mult ca moartea, ridică fiinţa omenească la starea de mister absolut.»

L'Annunziazione e poemul nupţial, poemul amorului care crează, «e cântecul care întovărăşeşte voinţa celor doi în crearea *unului:* acel *Unu* care trebue să întreacă pe creatori». Din romanele ultimei trilogii *La Vittoria dell'Uomo* va fi o carte descriptivă a naturii iar *Trionfo della vitta* «va arăta triumful vieţii prin mijlocul durerii devenită *activă*, devenită un mijloc de cucerire.

Eroul va atinge perfecţiunea sa subt suflul cel mai violent al furtunii; *Trionfo della vita* va fi cartea mea cea mai tragică, dar va fi o carte *afirmativă* (pricepi) şi nu negativă.» «Astfel—închee D'Annunzio o scrisoare către Morello — în cele nouă romane eu voi fi dat icoana turburărilor şi aspiraţiunilor omeneşti din acest timp, voiu fi arătat o viziune totală a universului meu.»

In Iulie 1896, pe yachtul *La Fantasia*, al lui Edoardo Scarfoglio şi în tovărăşia lui Georges Hérelle, traducătorul său, D'Annunzio face o călătorie în Grecia, vizitând Olimpia, Delfi, Micena şi Atena. La întoarcere întrerupe seria romanelor şi se apucă de teatru. Scarfoglio descrie astfel acea călătorie: «Am făcut tot pelerinajul sfânt. Ne-am scăldat în apele Alfeului, am îngenuchiat în faţa lui Hermes al lui Praxiteles în câmpia scânteetoare a Olimpiei, ne-am scoborât dela sfintele sanctuare din Delfi, cu mâinile pline de floricele de agnocast, ne-am închinat pe mormintele Atrizilor la Micene, am cercetat toate templele şi toate muzeele ateniane... Am petrecut nopţi întregi la lumina stelelor, rezemaţi de punte pe când înaintea noastră sburau umbrele acelei lumi pe care mintea noastră cea d'intâi a iubit-o. Am recitit *Iliada* şi *Odisea*, ne-am afundat ca într'o bae înviorătoare, în lirica greacă, am reconstituit pe loc acţiunile marilor tragici, ne-am îmbătat de poezie...» Dela voiajul în Grecia încoace, activitatea lui D'Annunzio s'a exercitat numai în teatru şi în poezie. Au apărut în răstimpul acesta cu o extraordinară fecunditate cele trei volume de poezii: *Le Laudi del cielo, del mare, della terra e degli Eroi* «cea mai înaltă şi mai variată poezie ce el a scris vreodată» spune Morello, şi următoarele drame şi comedii: *La Città morta. I Sogni, Gioconda, La Gloria, Francesca da Rimini, La Figlia di Iorio, La Fiaccola sotto il moggio* (Făclia subt obroc), *Più che l'amore, La Nave, Fedra*. Lunile trecute a apărut ultima lucrare a lui D'Annunzio, de rândul àsta un roman: *Forse che si, forse che no* (Poate că da, poate că ba).

Nu vom face aci analiza tuturor acestor opere. Vom spune numai că teatrul lui D'Annunzio a ridicat la început multe furtuni.

In primele piese mai ales se găseşte multă poezie şi literatură,—lipseşte însă orce acţiune. De aceea aceste lucrări pe scenă au apărut fără de viaţă şi monotone. In piesele ulterioare—fără de a ne fi dat drame perfecte—D'Annunzio a isbutit prin plasticitatea decorului, prin patosul elocvent al eroilor săi şi prin introducerea masselor pe scenă, să suplinească lipsa de acţiune şi să ne dea lucrări teatrale pline de viaţă şi de mişcare Succesul său în teatru nu a fost totdeauna egal. Printre cele mai aplaudate citàm: «Gioconda», «la Nave» şi «Figlia di Iorio» care a fost un adevărat triumf. In schimb «Fedra» la care poetul ţinea mult, a fost primită cu răceală iar *Più che l'Amore*, a fost fluerată sgomotos şi a provocat indignarea publicului şi a criticii pentru realismul fără de frâu cu care a prezentat personagiul principal pe cinicul şi criminalul Corrado Brando. S-a adeverit încă odată că teatrul îşi are legile lui nestrămutate şi că ceea ce în literatura descriptivă poate fi o admirabilă pictură a unui caracter, în teatru poate devenì o piesă proastă şi imorală. Scriitorii descriptivi în geniul lui D'Annunzio, sunt acceptabili în teatru numai când prezintă subiecte simpatice. Temperamentele rele. crude, şi în genere tragice, reclamă un gânditor ori un talent dramatic specific care să aibă darul de a desvoltà şi rezolvà conflictul dramatic... Dar toate aceste consideraţii estetice es din cadrul prezentului articol, care e doar biografic.

In ultimul capitol din monografia de care ne ocupăm se află o foarte bună analiză a piesei *Figlia di Iorio* şi o încercare—neizbutită credem—de a apăra *Più che l'Amore*. Din paginile cu cari Vincenzo Morello îşi închee cartea, citäm următoarele rânduri: «D'Annunzio are două daruri mari, cari garantează productivitatea lui şi nobleţa productivităţii sale: rezistenţa la muncă şi entuziasmul religios pentru artă. După câteva săptămâni de viaţă mondenă ce el îşi îngădue între un volum şi altul—şi care în imaginaţia publicului şi în reaua voinţă a scriitorilor îndoelnici devine subiect de legendă adeseori tristă, mai adeseori neroadă,—D'Annunzio trăeşte restul anului viaţa unui benedictin, în muzee, în biblioteci, ori în biuroul său, preocupat să-şi satisfacă singura nevoe care-l chinueşte,—nevoia de a cunoaşte, şi să-şi perfecţioneze singura fiinţă pe care cu adevărat o iubeşte şi o adoră, — fiinţa sa spirituală, fiinţa care poate produce versul frumos şi periodul frumos de proză; care poate creà poemul frumos sau romanul frumos; care poate să dea dovada superiorităţii sale şi a deosebirii sale de aproapele său, într'o carte ca *l'Innocente*, ca *Figlia de Iorio*, ca *Laudele*».

Ce rezultă din cele ce povesteşte criticul italian despre ilustrul său compatriot?—Rezultă că Gabriele D'Annunzio—orce părere ar avea cineva despre valoarea operilor sale—a trăit şi trăeşte o viaţă cu adevărat artistică; că a căutat totdeauna să-şi îmbogăţească sufletul cu impresii multe şi variate; că a iubit totdeauna Natura, comoară vecinică pentru orice artist şi că în sfârşit, prin studii, observaţii şi analize, a căutat să-şi îmbogăţească experienţa interioară.

Şi e afară de orce îndoială că paginile cele mai frumoase din scrierile sale el le datoreşte acestei variate experienţe sufleteşti; că ele nu sunt decât colţuri din natură şi din sufletul său pe care poetul le-a *văzut* şi le-a *trăit* şi apoi le-a redat în imagini vii şi numeroase, conform felului special al talentului său artistic.

.... Gândească-se la toate acestea tinerii literaţi cari cred că cineva poate ajunge scriitor mare măsgălind ziua şi noaptea pentru ziare şi reviste proză ori versuri, între cele patru ziduri ale odăiei sau cafenelei, în loc să caute a-şi îmbogăţi sufletul cu impresii şi experienţe noi.

Roma, Iunie 1910. EUGEN PORN.

BIBLIOGRAFIE

E. Malatesta, *Intre ţărani* (trad. din italieneşte) Buc. (Bibl. Revistei Ideei).

Onisifor Ghibu, *O călătorie prin Alsacia-Lorena. Ţara şi şcolile ei.* Buc. 1909

N. Zaharia, *Mihail Eminescu. Pesimismul, Nebunia, Geniu şi personalitatea sa artistică.* Buc. 1910.

A apărut

O INCERCARE DE MISTIFICARE ISTORICA

SAU CARTEA D-lui R. ROSETTI

„PĂMÂNTUL, SATENII ŞI STĂPÂNII"

de GHEORGHE PANU

Preţul Lei 2.50

Cartea se găseşte atât pentru Capitală cât şi pentru restul ţării de vânzare la librăria Socec, Calea Victoriei, No. 21, precum şi la administraţia revistei «Săptămâna», strada Poliţiei 11 bis.

CESTIUNI SOCIALE

DEMOCRAŢIA ŞI DISCIPLINA ÎN ŞCOALĂ

V.

Una din lacunele teoriei privitoare la dezvoltarea personalităţii, am văzut, este că ea nesocoteşte rolul educativ al supunerei şi controlului de sine. Personalitatea se confundă adesea cu individualitatea, cu cultul eului, care, departe de a elibera omul, îl face şi mai sclav, sclavul propriilor sale pasiuni. Pedagogia modernă, ca teorie, este neîndoios cu mult superioară pedagogiei autocratice, findcă este mai bine informată asupra datelor psihologiei de care trebue să rămână strâns legate. In ea, însă, sunt prea multe elemente vagi, nedesluşite, cari nu-şi au aplicaţia fericită în practică, în decursul secolilor, a ajuns la rezultate şi la o îndemnare de care nu ne putem lipsi. Cuvântul «libertate» este din cale afară ademenitor, el întunecă uneori, par'că, chiar şi luminile bunului simţ.

In primul stadiu, educaţia nu trebue să renunţe la constrângere pentru a obţine supunerea şi ascultarea. Treptat, treptat însă, constrângerea se va face cât mai puţin simţită, pentru a ajunge la supunerea liberă, voită. Educatorul, prin respectul ce va arăta zilnic elevilor, prin stăpânirea de sine, va face să nască în ei încrederea în autoritatea sa, şi dela încredere, lesne se va putea trece în urmă la supunerea liber consimţită.

«Dacă epoca eroică a supunerii, evul mediu, zice Foerster, a reuşit să înfrâneze egoismul individual, este, fiindcă supunerea se întemeia pe credinţa religioasă, a căreia tărie şi adâncime n'au fost niciodată întrecute. A întemeia supunerea pe religie, nu este altceva decât a o împăca cu viaţa personală, şi a învedera rostul ei în progresul culturii spiritului. Să se examineze din acest punct de vedere figura maiştrilor medievali. Ceeace se citeşte pe dânsa nu este supunerea exterioară; nu, atitudinea lor respectuoasă nu este decât simbolul unui devotament fără margine, a unei danie de sine însuşi».

Minunata disciplină a evului mediu nu era, aşa dar, numai exterioară, ea pornea din prea adâncul sufletului omenesc. Disciplina era prezentată ca unica cale prin care omul se poate libera de sub tirania capriciului individual. Creştinismul a ridicat demnitatea unui mijloc care până atunci părea bun numai pentru sclavie şi apăsare; el a arătat că supunerea poate duce şi la desrobire. Din munca cea mai umilă, mai grea şi mai plicticoasă, el a ştiut să facă un admirabil exerciţiu de răbdare şi de izbândă. El ne-a arătat că trebue să vorbim sufletului, dacă voim ca energiile personalităţii să se substitue impulziilor dezordonate şi mobililor de ordin sensibil. El ne a arătat că forţele spirituale pot să fie întrebuinţate la munca cea mai ingrată şi mai grea dacă reuşim să arătăm că această muncă are o urmare spirituală. Efectele minunate ale creştinismului se datoresc faptului că el a lucrat asupra conştiinţei omului, adică că a pornit dela interior la exterior, prezentând virtutea ca un bine suprem. Cuvântul lui Fenelon va rămâne pururea adevărat: «Dacă copilul îşi face o

idee tristă şi posomorâtă despre virtute, dacă libertatea şi neînfrânarea i se prezintă sub o formă plăcută, totul este pierdut, de geaba te mai căznesti».

Creştinismul avea la îndămână o admirabilă forţă educativă, care-i permitea să lucreze direct asupra conştiinţei: credinţa. Neîndoios că astăzi nu mai putem compta mult pe această forţă, pedagogia modernă trebue totuşi să pună ceva în loc, ceva care să vorbească direct sufletului, conştiinţei copilului.

Instinctul de demnitate omenească şi de libertate, dacă e bine orientat, poate să înlocuească şi să dea, cel puţin în parte, ceeace nu se mai poate obţine prin credinţă. Copilul pare totdeauna dispus să răspundă când i se cere o sforţare sau o renunţare eroică. El simte o nevoe adâncă de a se sacrifica, de a se devota. Chiar dacă sacrificiul său nu se traduce numaidecât în act, consimţimântul intern încă este de mare preţ, căci este germenele supunerii conştiente, a' încordării voinţei de a face şi lucruri neplăcute, numai fiindcă acele lucruri implică în sine un bine de ordin mai înalt.

«Am fost totdeauna surprins, zice Foerster, cât sunt de atenţi şi docili copiii, de câte ori se reuşeşte a se pune îndatoririle ce le dăm sau restricţiunile ce le impunem, în legătură cu eroismul latent al naturii lor. Cu ce pasiune se exercitează ei ca să câştige izbânzi asupra lor, ce iscusinţă inventivă desfăşură în acest domeniu! «Nu respinge eroul ce este în sufletul tău», zice Nietzsche tânărului — şi educatorul, de asemenea, are nevoe de acest îndemn pentru a face să vibreze în elevi coarda eroică... Ce schimbare în figura unui copil, când i se înfăţişează supunerea nu ca un jug impus, ci ca o operă de dragoste ce se cere dela dânsul!

Şi mai târziu, dacă am putut să-i prezint disciplina ca o cale ce duce spre libertate, ca un mijloc de izbândă împotriva îndărătniciei lui instinctive, cât îmi va fi de recunoscător că nu l'am tratat ca un sclav, ci ca un erou al libertăţii, de a-i fi îngăduit să-şi apropieze acest vers din Iphigenia lui Goethe: Numai supuindu-mă am simţit că sufletul meu este liber» [1])

O bună disciplină liberală presupune deci, înainte de toate, o mare simpatie din partea profesorului, simpatie ce nu va întârzia să provoace o reciprocitate. Al doilea, clasa, pe cât este cu putinţă, să fie condusă cu ajutorul elevilor şi nu împotriva lor. In privinţa aceasta putem cita mijlocul întrebuinţat de o institutoare din New-York, mijloc care a dat rezultate excelente.

Această institutoare conducea clasa prin *opinia publică*, adică prin sentimentul general al clasei. Ea crea mai întâi acest sentiment prin chipul deosebit cum se purta cu elevii; apoi îşi asigura o majoritate pentru a ţine în respect pe cei răi. A face apel la elementele bune, este neîndoios singurul mijloc satisfăcător pentru conducerea unei clase numeroase. Şcolarii răi simt din instinct momentul când se găsesc în minoritate şi se supun de bună voe, ca să nu fie dezaprobaţi de proprii lor colegi.

Când profesorul conduce singur clasa, elevii privesc cu o complectă indiferenţă călcările săvârşite de colegii lor. Dacă li se dă însă o parte din sforţarea ce trebue făcută pentru menţinerea ordinei, elevii se interesează mai de aproape de disciplina clasei, iar profesorul va avea negreşit prilej să exercite cu mai mult succes sentimentul responsabilităţii în ei. Cel mai însemnat factor de educaţie nu este povaţa abstractă asupra responsabilităţii, ci exerciţiul însuşi al responsabilităţii. Este un fapt psihologic, bine cunoscut, că ideia ce avem despre cineva, despre ceeace el poate sau nu poate face, are o mare influenţă asupra purtării lui, că ideia, opinia, te paralizează şi împedică, ori te transformă într'un erou învingător. Când cineva are încredere într'un om, acesta încă nu este pierdut. Afirmarea că îndoiala omoară şi încrederea înflăcărează, în şcoală, e mai adevărată decât în orice altă parte.

Această excelentă metodă presupune o perfectă stăpânire de sine din partea profesorului. Dacă profesorul nu este cu băgare de seamă şi se lasă să fie cuprins de mânie în cazurile dificile, dacă mai ales, sub influenţa mâniei, săvârşeşte vre-o nedreptate, atunci nu numai că va indispune pe elevii buni, dar chiar îi va face să se ridice împotriva sa. Aceştia, sub impresia sentimentului de dreptate jignit, se vor transforma în cei mai vajnici capi de revoltaţi. Conducerea elevilor prin elevi cere o justiţie şcolară dintre cele mai greu de aplicat, asupra căreia pedagogia nu are decât date sumare. Şi cu toate acestea, chestiunea justiţiei şcolare care implică în sine norma şi gradarea pedepselor, este de o netăgăduită însemnătate, căci influenţează direct moralul elevului. După cum în societate o pedeapsă este cu atât mai eficace, cu cât intră mai mult în sentimentul popular, tot aşa şi în şcoală, o pedeapsă va fi cu atât mai moralizatoare, cu cât va intra mai mult în sentimentul clasei. Justiţia şcolară nu trebue să piardă contactul cu conştiinţa morală a elevilor, altminteri ea va fi dăunătoare vieţii lor năuntrice, unde nu va întârzia să introducă germenele unei revolte surde. Prin un contact mai intim, profesorul ar trebui să-şi apropieze vederile elevilor şi să le cunoască amănunţit, pentru ca să le poată lămuri şi rectifica la nevoe. El va descoperi astfel că sentimentul său nu este totdeauna cel mai perfect şi va putea cu acest prilej să şi-l îndrepte după împrejurări.

Profesorul trebue să fie necontenit preocupat de ideia ca pedeapsa să nu aibă numai un caracter pur expiator, ci şi unul moral, spiritual, aşa ca să lase după ea o remuşcare. Efectul pedepselor este realmente bun numai atunci când acestea se sprijină pe o emoţie, de aceea ele nici n'ar trebui să ajungă ceva obişnuit, zilnic. Pedeapsa des repetată toceşte spiritul; elevul o aşteaptă ca ceva normal şi nu se mai emoţionează. Se mai recomandă ca pedeapsa să se aleagă astfel, ca ea să fie în acelaş timp şi un exerciţiu în domeniul unde vinovatul a greşit. Spre complectarea celor spuse până aici cu privire la pedepse, citez şi părerile a doi pedagogi străini, unul francez şi altul german:

«Când dojana simplă nu este de ajuns, neîndoios că trebue să recurgem la pedepse; dar cu toate gradele şi sub toate formele ei, treptat, aci individual, aci în public. Dojana bine condusă prezintă izvoare nesfârşite de cari ne lipsim trecând prea repede şi fără necesitate la pedeapsa materială. Se uită că aceasta închide şi

1) Şcoala şi Caracterul.

aspreşte inima: ea pune în stare de apărare pe cel ce o îndură fără a o accepta; ea stârneşte în el instinctul de împotrivire care este, după cum se ştie, cu totul potrivnic dispoziţiunii morale. Se uită adesea că pedepsele cele mai bune sunt cele discrete. Pedepsele prea violente sau acumulate deprimă sau exasperează, dar nu corijează». (Henri Marion).

Iată acum şi părerile unui director de gimnaziu din Germania:

«Profesorul şi educatorul trebue, cu privire la pedepse, să se pună din alt punct de vedere decât judecătorul. Aici nu este vorba de ameninţări şi expiaţiune, ci numai de a face mai bun pe cel ce a greşit. Pedepsele nu trebue să fie luate în consideraţie decât numai întru cât ele sunt indispensabile pentru acest scop. Să nu se pedepsească numai decât după prima greşală, cum face poliţia, când se calcă un loc oprit sau se întârzie cu închiderea prăvăliei, ci să dojeneşti cu blândeţe vinovatul, să-i arăţi greşala şi să-l prevesteşti cu bună voinţă. La pedepse să se recurgă numai atunci când calea aceasta nu-şi ajunge scopul». (Carol Hirzel).

In ceea ce priveşte aplicarea pedepselor, modul de procedare din Germania ne-ar putea servi ca o bună orientare. Acolo, în linii generale, sunt cinci grade de pedepse.

Primul grad se compune dintr'o încomodare uşoară; statul în picioare, la loc sau la perete, izolarea într'o bancă separată. Acest grad este întrebuinţat pentru lipsa de atenţie, şoapta în clasă, neastâmpăr. Stătul în picioare nu durează mai mult de o oră; izolarea într'o bancă ţine zile şi chiar săptămâni dacă elevul nu inspiră încredere din punct de vedere moral.

Al doilea grad prevede restrângerea libertăţii. Restrângerea se aplică obligând elevul să facă o temă suplimentară sau să reînceapă o temă lucrată cu neglijenţă; aceasta, fie acasă, fie la şcoală, sub supravegherea profesorului. A da însă de copiat una şi aceiaş temă de mai multe ori, se consideră ca antipedagogic. Acest grad de pedeapsă se aplică pentru lene persistentă, pentru uşurinţă şi neglijenţă în lucrarea temelor. în ceeace privesc temele, şcoala germană nu impune decât un număr restrâns, ca să nu reclame prea mult timp de lucru, în schimb însă ea este foarte exigentă pentru corectitudinea şi curăţenia lor.

Al treilea grad consistă într'o umilire a elevului. Prin aceasta se înţelege o admonestare făcută în cancelarie. Admonestarea făcută în cancelarie faţă de profesori, sau numai în particular între patru ochi e considerată ca mai severă decât cea făcută în clasă în faţa elevilor

Al patrulea grad cuprinde pedeapsa corporală. Pedeapsa corporală, bătaia, în ciuda teoriilor şi speculaţiunilor pedagogice, este menţinută în Germania. Pedeapsa corporală acolo nu implică în sine o degradare, fiindcă elevul cunoaşte sistemul de acasă, unde tata, pentru a ţine ordine în numeroasa sa progenitură, o aplică obişnuit. Atât de adânc este săpat respectul de autoritate în Germania, încât tot ce porneşte dela autoritate, dealminteri totdeauna serios preocupată de interesul general, este bine şi fără discuţie primit. Pedeapsa corporală este reglementată; nu se poate atinge decât anumite părţi. Ea se aplică pentru a pedepsi minciuna, stricarea voită a cărţilor, a hainelor, a mobilierului, brutalitatea către colegi, insubordonarea. In cursul superior, pedeapsa corporală este înlocuită prin închisoare. Pedeapsa corporală există şi în Anglia, cu deosebirea că elevul are facultatea să o primească sau să o refuze; în caz de refuz însă, el este obligat să părăsească şcoala.

Al cincilea grad, în sfârşit, eliminarea. Aceasta este aplicată când se semnalează un pericol de contagiune. De observat că pedagogii moderni, mai toţi, sunt partizani hotărîţi ai eliminării şi lucrul se explică. Disciplina liberală într'adevăr, presupune că elevul este simţitor sau susceptibil de a deveni, la mijloacele blajine, şi când acestea nu dau rezultate satisfăcătoare, sunt multe probabilităţi că fondul este rău. Cu privire la pedeapsa eliminării, cred util să semnalez şi următoarea observaţie a unui profesor din Toulouse:

«Sunt elevi pururea rebeli faţă de autoritate şi de orice acţiune morală. Ei sunt cunoscuţi şi de supraveghetori, şi de profesori, şi de directori, fiindcă au fost surprinşi în nenumărate ocazii. Pedepsele curg pe capetele lor, fără succes. Administraţia totuşi şovăe să-i elimineze, *căci aceşti stâlpi ai indisciplinei sunt foarte abili şi nu comit din acele delicte grave pentru cari se prevede eliminarea.* Aceşti elevi ar trebui eliminaţi fără multe justificări printr'o simplă încheere a consiliului clasei. Mai curând aş cere îndulgenţa pentru greşelile grave, dacă acestea nu izvorăsc numai decât dintr'o prea mare voinţă».

Sfârşitul în N-rul viitor

N. EM. TEOHARI

NOTE ŞI DISCUŢIUNI

RĂSPUNS D-lui G. MURNU

Sânt nevoit să revin asupra acestei chestiuni penibile. Căci cu d-l Murnu nu se poate curma discuţia prin restabilirea faptelor. La fiecare replică introduce elemente cu totul străine, evitând însă să răspundă la acuzaţiile ce i s'au adus. Temându-se, cum singur mărturiseşte, «ca nu cumva tăcerea să pară cuiva o capitulare», încearcă să riposteze. Neputându-se disculpa, atacă pe adversari pe motive cu totul în afară din discuţie, tinzând astfel să distragă atenţiunea dela propria sa vină.

Abilitatea e prea eftină şi nu mai prinde. Astfel în loc de a se desvinovăţi de acuzaţia de plagiat şi de ignorare a unor principii elementare de architectură, acuzaţie ce-i aduce într'un raport oficial profesorul de archeologie Teohari Antonescu, d-sa se tânguieşte că «viaţa» îi este în pericol şi caută «a-şi apăra în publicitate cinstea ca şi roadele muncii şi jertfelor (??) sale» N. R. R. p. 76.

La această atitudine simulată i se răspunde la 30 Mai, restabilindu-se faptul cu privire la plagiat. (N. R. R. 116—120).

Deşi constrâns a nu se depărta dela discutarea acestui punct, d-l M. se strecoară din nou, denunţând ca plagiator pe Huelsen, pe acela tocmai pe care el

l'a tradus fără a-l fi citat. In loc de argumente, de probe, găsim însă o serie de vulgarităţi la adresa celor cari l-au criticat: «terciul bârfelilor, pehlivănie, articol păcătos, sâcâeală răutăcioasă, mistificator ordinar». etc. Iar când a epuizat stocul propriu, mai împrumută şi dela alţii epitete în contra mea, tratându-má chiar drept «câne».

In orice altă împrejurare n'aşi fi întârziat să răspund şi d-lui M. după cum i se cuvine. Respectul datorit însă prestigiului Universităţilor, care urmează să-şi dea în curând verdictul faţă de candidaţii prezentaţi, mă împiedică de a urma calea obişnuită în asemenea ocazii. D-l M. rămâne singur responsabil de a fi coborât discuţia ştiinţifică, în chestia archeologiei, la o afacere cu totul personală şi de a fi răspuns prin insulte la argumente şi dovezi aduse sub formă de citaţii netrunchiate. Nu-l pot urma pe această cale, căci nu e de demnitatea unui aspirant la Universitate să transforme candidatura într'un pugilat, fie el redus chiar numai la o împroşcare cu trivialităţi ca acele ale d-lui M.

Şi nici acum, ca şi în trecut, nu aşi fi intervenit în această discuţie, în care Universităţile au să-şi dea ultimul cuvânt, dacă d-l M. nu ar fi uzat de procedarea nepermisă de a atacà acum pe răposatul T. A. denaturându-i afirmările. De aceia m'am crezut dator să restabilesc în lumina lor adevărată afirmările lui T. A. Acesta a fost singurul rost al articolului meu, în care am evitat anume orice introducere de elemente nouă. M'am ferit de asemenea de aprecieri personale asupra d-lui M. şi a lucrărilor sale, socotind că nu se cuvine ca între ei să se aprecieze singuri antagonişti. In discuţie este dar numai raportul oficial al lui T. A. care prezintă cu atât mai mare importanţă, cu cât nu este numai părerea personală a răposatului, ci a întreg Senatului Universitar din Iaşi. Acesta, aprobând raportul, a şi lăsat cu totul în afară candidatura d-lui M., oprindu-se numai asupra celorlalţi doi candidaţi.

Neputând înlătură existenţa raportului — pe care rămâne bine stabilit că îl cunoştea cu mult înainte de moartea autorului său — d-l M. se ingenuiază a-i falsificà înţelesul. Astfel, deşi prin restabilirea textului întreg al lui T. A. am dovedit că acesta îl acuză de plagiat, totuşi, din nou d-l M. prin procedarea sa de trunchiarea citatelor, insistă că «cu toată intenţia vădit duşmănoasă (?) T. A. n'a putut la urmă să nu declare sincer (?) că «îi este cu desăvârşire cu neputinţă de a mă acuzà de plagiat». Din textul original al lui T. A. reprodus şi în ultimul meu răspuns (N. R. R. p. 119), reese tocmai contrariul.

Stăruinţa cu care d-l M. denaturează adevărul, ne dispensează de a califica cinstea metodei sale în discuţie. Ne abţinem de asemenea de a caracterizà bănuiala ce d-sa aruncă asupra profesorilor universitari, acuzându-i fie de rea credinţă, fie de parţialitate faţă de d-sa, şi prezentându-i ca pe niste mistificaţi. Căci altul nu poate fi sensul insinuării cu care îşi termină articolul, pretinzând că eu «am înşelat şi mi-am bătut joc de buna credinţă a unor persoane onorabile şi sus puse, făcându-le să susţie o absurditate».

Aceasta e considerarea ce d-l M. are faţă de cei mai de seamă profesori ai facultăţilor noastre, cari au comis păcatul, într'adevăr mare, de a fi motivat în scris chiar părerea lor contra teoriilor şi lucrărilor archeologice ale d-sale.

Când astfel sunt trataţi foştii săi profesori chiar, nu mai am cuvânt să mă plâng de criticile cu totul personale ce mi se aduc. De aceea n'am să relevez aprecierile personale ale d-lui M. asupra lucrărilor şi activităţei mele, asupra cărora, alţii mai competenţi şi—mai ales—mai puţini interesaţi şi pătimaşi sunt chemaţi să se pronunţe. De asemeni nu am să mai reviu asupra imputărilor aduse de alţii şi reeditate acum de d-l M., căci toate acestea au fost vidate la vremea lor, pe când d-l M. nu s'a spălat încă de acuzarea de plagiat ce-l apasă.

Din ultimul d-sale răspuns voiu releva dar numai faptele precise aduse în discuţie, dovedind lipsa lor de temeiu şi deci, încă odată, reaua credinţă a autorului lor. Astfel, la acuzaţia că în calitate de profesor la şcoala de arte frumoase «nu am făcut, cum eram dator, măcar o lecţie de estetică», răspund că din potrivă am făcut cursul complect, la vremea lui; iar anul acesta, al 12-lea de profesorat, l-am încheiat fără a fi lipsit dela datorie nici o singură dată. Acestea se pot certifica şi de direcţia şcoalei şi de organele ministeriale cari au controlat activitatea mea. In schimb însă, ar putea d-l M. să ne explice cum de a fost păsuit ca în decurs de un an —şi încă an de probă—să nu fi ţinut de cât 15 (cincisprezece) prelegeri, după cum rezultă din chiar condica de prezenţă dela Universitate?

Când astfel îşi împlineşte chiar cele mai elementare îndatoriri ale sale, mai îi este oare îngăduit d-lui M. să ne vorbească de «jertfele» ce se tot laudă că a adus? Ori înţelege prin «jertfe» congediile din oficiu, bursele şi ajutoarele de cari, deşi d'abia venit în ţară dela Pesta la 1889, s'a tot bucurat aproape neîntrerupt până acum în urmă? Ori consideră un sacrificiu ocuparea fără nici un concurs atât a burselor cât şi a suplinirei ce ocupă acum, şi a faptului că la ultimul concurs, de şi singur candidat, s'a retras după ce se înscrisese? Sau crede că a făcut un sacrificiu retrăgându-se din funcţiunea ce ocupa la Academia Română, de unde a fost înlăturat pentru incapacitate de lucru? Sau se resemnează a considera ca o mare jertfă că nu protestează contra distrugerei ce Academia a hotărât mai zilele trecute a coalelor de traduceri din greceşte făcute de d-sa şi cari din cauza prea numeroaselor erori trebue refăcute?

A fi menţinut într'o funcţie pentru care singur a declarat că nu are pregătirea cerută, a fi beneficiat de congedii şi supliniri cu burse şi ajutoare timp de aproape zece ani, iar în schimbul tuturor acestor avantagii să ne fi dat o traducere şi un plagiat, care a fost şi el scump plătit de Stat, acestea să fie oare «roadele muncei şi *jertfelor* sale»?. Nu însă din partea d-lui M., ci din partea acelora ce i le-au acordat, constitue toate acestea jertfe inutile, şi nu d-sa se poate dar lăuda cu ele.

Ultima insinuare a d-lui M. faţă de mine se sdrobeşte prin însăşi contradicţia în care cade singur autorul ei. Pe de o parte pretinde că «întrebuinţez gudurări sau tămâeli cu schepsis către cei puternici dela cari pot avea un folos», iar mai la vale tot d-sa mă acuză de «obrăznicie şi lipsă de bună cuviinţă faţă de autorităţile superioare de care atârn».

Nedumerirea şi contrazicerea d-lui M. se esplică. O fire ca a sa, care toată viaţa s'a mulţumit ca la umbră, pe tăcute, să încaseze marile «jertfe» ce am enumărat, nu poate neapărat să conceapă atitudinea aceluia care, în numeroasele ocazii în cari s'a manifestat, a fost obligat să recunoască atât meritele cât şi scăderile persoanelor şi operilor ce a analizat. De asemeni un caracter umil nu poate îngădui ca un altul, în apărarea muncei şi a idealului său, să fi fost nevoit să întrebuinţeze poate uneori şi mijloace mai energice. Că, departe de a mă «gudura» pe lângă cei mari, în vederea vreunui folos, din potrivă nu am cruţat nici chiar pe cei mai puternici, reese din chiar înşirarea numelor date de d-l M. Era de prevăzut dar ca în urma acestor critici, nu totdeauna blajine—o recunosc—să-mi fi atras ura celor atinşi. Aceştia, în mod firesc, revarsă acum toată favoarea lor asupra antagonistului meu d-l M., care ar trebui să-mi fie chiar recunoscător pentru neaşteptatul şi nemeritatul sprijin ce făr' de voie îi aduc astfel.

Mie îmi râmâne însă satisfacţia sufletească, că din toată această luptă în interesul artei naţionale a rezultat ceace se poate vedea. De fapt aceasta s'a văzut nu numai aci, ci şi peste graniţă cu ocazia Expoziţiilor internaţionale şi a conferinţelor ce am fost solicitat să fac de autorităţi speciale în materie.

Dar, aprecierea importanţei luptei în vederea unei mişcări artistice naţionale nu se poate cere d-lui M., care veşnic a rămas cu desăvârşire străin de asemenea preocupări şi de greutăţile întâmpinate de cei cari luptă într'acest scop.

Un singur lucru s'ar putea pretinde dela d-l M. — în calitatea sa mai ales de candidat la profesorat — şi tocmai acela nu-l face. Anume, de a se desvinovăţi în mod leal — dacă mai e posibil — de acuzare de plagiat şi de ignorarea unor principii elementare de architectură, acuzare ce i s'a adus prin Raportul oficial al Universităţei din Iaşi.

Acesta rămâne singurul punct în discuţie.

AL. TZIGARA-SAMURCAŞ.

REPREZENTAREA MINORITĂŢILOR IN FRANŢA

S'a pus în discuţie, în Franţa, dacă sistemul actual de alegeri pe circumscripţii trebue păstrat, sau dacă nu e bine să se facă alegeri pe departamente cu scrutin pe listă şi din 597 deputaţi ai Camerei franceze numai 35 s'au pronunţat pentru păstrarea actualului sistem de alegeri singuratice pe circumscripţii; 31 vor să păstreze tot acest sistem, încă cu o repartizare mai dreaptă; 62 cer scrutinul pe liste; 271 tot scrutinul pe liste, dar cu reprezentarea minorităţilor prin alegere proporţională; 92 cer reforma electorală, fără alte indicaţiuni speciale. Din aceşti din urmă însă, 50 s'au pronunţat încă din anul trecut pentru scrutinul pe listă. Restul până la 597 nu s'au pronunţat de loc.

Indată după convocarea Camerilor alese la 24 Aprilie şi 8 Mai st. n. a. c., partizani reformei electorale în număr de peste 300 deputaţi, s'au întrunit şi au cerut ca guvernul să propună cât mai curând Camerei reforma electorală. Guvernul francez s'a supus curentului, sacrificând actualul sistem de alegeri pe circumscripţii, dar nu a adoptat direct alegerea proporţională ci un sistem intermediar, care pe deoparte să înlăture în câtva actualul sistem al majorităţii, iar pe de alta să asigure reprezentarea minorităţilor. După proiectul guvernului, departamentul să formeze pe viitor cercul electoral; departamente mai mici să se unească, iar cele mari să se divizeze. La 70.000 locuitori să vie un deputat; o fracţiune de peste 35.000 locuitori, să aibă dreptul la alt deputat.

Toţi deputaţii se aleg pe o singură listă; fiecare partid are o astfel de listă, poate pune însă pe această listă şi nume de pe alte liste. Dacă d. ex. un cerc electoral cu 150 000 alegători, are dreptul la şease deputaţi, pentru fiecare deputat vin câte 25.000 voturi; acesta ar fi dar numărul pe care trebue să-l întrunească candidatul spre a putea fi ales. Prin urmare, voturile cerute nu se fixează după votanţi, ci după numărul alegătorilor îndreptăţiţi la vot. Presupunem că din cei 150.000 alegători au venit la vot 125.000 şi din cele trei partide în luptă lista A are 75.000 voturi, lista B 25.000 voturi şi lista C tot 25.000 voturi. De oarece pentru fiecare deputat se cer 25.000 voturi, din capul listei A se consideră ca aleşi primii trei candidaţi; din lista B numai primul candidat şi din lista C tot numai primul candidat; prin urmare cinci deputaţi. Cum cercul are însă dreptul la şease deputaţi listei A i se dă după proiectul guvernului şi acest al şeaselea deputat; prin urmare la 75.000 alegători această listă are patru deputaţi şi celelalte două la câte 25.000 alegători numai câte unul. Presupunem acum că un departament cu 700.000 suflete şi 200.000 alegători are dreptul să aleagă zece deputaţi. Din 100.000 alegători câţi au venit la vot, lista A are 70.000 voturi, lista B 60.000 şi lista C 30.000 voturi. Deoarece în acest cerc 20.000 alegători dau un deputat, lista A ne dă trei deputaţi, lista B tot trei şi lista C numai un deputat. Fiindcă departamentul are încă drept la zece deputaţi, ceilalţi trei se dau tot listei A, aşa că această listă cu toate că are numai 70.000 voturi din 160.000, are şease deputaţi; prin urmare la 11.666 alegători câte un deputat, pe când lista C rămâne cu câte un deputat la 20.000 alegători şi lista C cu un deputat la 30.000 alegători.

Acesta e sistemul. Guvernul însă a declarat că nu face cestiune ministerială şi primeşte orice fel de modificare aşa că prin discuţiile din Cameră proiectul poate suferi schimbări radicale.

VIRGILIU POPESCU
Profesor.

EMINESCU ILUSTRAT

In editura librăriei Alcalay a apărut acum de curând o nouă ediţie a poeziilor lui Eminescu. Este cea mai bună din toate ediţiile cari au apărut din poeziile marelui şi nefericitului nostru poet.

In adevăr, alcătuirea volumului, a fost încredinţată cunoscutului literat d. Ion Scurtu, care şi-a făcut o specialitate din studiul manuscriselor lui Eminescu. Cercetând cu amănunţime aceste manuscrise şi asemănând între ele diferitele texte, d. Scurtu a izbutit să rectifice multe din erorile strecurate în ediţiile precedente, şi să ne dea o ediţie care este,—o repetăm cea mai îngrijită din toate câte au apărut până acum.

Noul volum cuprinde în primul rând poeziile publicate de autorul însuşi şi de prietenii săi literari. La sfârşit s'au adăogat câteva din poeziile postume, alegându-se însă numai acelea cari par definitiv închegate şi pot sta la înălţimea celorlalte poezii ale lui Eminescu.

Tipărit pe hârtie fină, volumul e împodobit cu numeroase ilustraţiuni pe motive din poeziile respective. Execuţia şi reproducerea acestor ilustraţii s'a făcut în condiţii ireproşabile.

Format potrivit, înfăţişare plăcută, ilustraţii numeroase, text revizuit cu multă băgare de seamă de omul cel mai competent în materie,—ediţia aceasta se prezintă în condiţii excelente şi va avea, suntem siguri, cel mai desăvârşit succes. Prin editarea acestui volum, Librăria Alcalay a făcut un dar preţios cetitorilor, cari nu vor întârzia să şi-l procure. Preţul 2 lei.

Edit.

G. S. BECHEANU & I. ILIESCU

STRADA LIPSCANI, 26 — BUCUREȘTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de NOUTAȚI și MANUFACTURĂ

Lânuri pentru rochii: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., și
Postavuri în toate genurile.

MATASARIE

Cachemir soie, charmense, crepe de chine etc.
Taffetas din fabrica *Bonnet* culori și negre
Atelier special pentru rochi și confecțiuni

PÂNZĂRIE

Jerseuri, Flanele, Cache Corsets tricotate, Ciorapi și Batiste.

CORSETE

Dantele torchon și broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie și Trousouri
gata și după comandă

PREȚURI FIXE ȘI MODERATE

VIILE

DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2
Palatul Muntelui de Pietate
TELEFON No. 25/97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMATIE
Serviciu la domiciliu

Angrosiștilor li se acordă rabat

CABINETUL MEDICAL MODERN

PENTRU BOALE DE PIEPT ȘI STOMAC
AL
Dr. I. MITULESCU
Fost coiaborator la INSTITUTUL KOCH (Berlin) și Asistent la I-a clinică medicală a PROF. LEYDEN din Berlin
SPECIALIST IN BOALE DE PIEPT ȘI STOMAC
(ADULȚI ȘI COPII)

Instalație specială pentru examinarea cu „RAZELE RONTGEN"
" " " aplicarea ELECTRICITĂȚEI
" " " INHALAȚII, BAI ȘI MASAGIU ELECTRIC

Laborator Special pentru analize de URINĂ, SPUTĂ, etc.

Consultațiuni în toate zilele de la 9—12 a. m. și $4\frac{1}{2}$—$7\frac{1}{2}$ p. m. precis.

Pentru săraci, bolnavi de piept gratis Marțea și Sâmbăta de la 3—$4\frac{1}{2}$ p. m. precis.
LA INSTITUTUL de BINE-FACERE

STRADA COVACI, 19 (Etagiul I). — Telefon 19/58 —

Editeurs:
ZANICHELLI de Bologna, ALCAN de Paris, ENGELMANN de Leipzig, WILLIAMS et NORGATE de Londres.

„SCIENTIA"

REVUE INTERNATIONALE de SYNTHESE SCIENTIFIQUE.
Direction: G. BRUNI — A. DIONISI — F. ENRIQUES
A. GIARDINA — E. RIGANO
4 numeros par an, de 280—300 pages chacun.

On se plaint de plus en plus des etrets de la spécialisation à outrance à laquelle les hommes des cience sont condamnés. *Scientia* a été fondée en vue de contrebalancer ces fâcheux effets. Elle publie des articles qui se rapportent aux branches diverses de la recherche théorique, depuis les Mathématiques jusqu'à la Sociologie, et qui tous sont d'un intérêt général: elle permet ainsi à ses lectures de se tenir au courant de l'ensemble du mouvement scientifique contemporain.

Scientia, qui est dans sa quatrième année d'existence, a conquis du premier coup la faveur du monde savant, grâce à la collaboration qu'elle s'est assurée des autorités scientifiques les plus éminentes de l'Europe et de l'Amérique. Elle a publié, outre les articles de ses directeurs: MM. Bruni, Enriques, Dionisi Rignano, des travaux de MM. Poincaré, Picard, Tannery Vo, erra, Boutroux, Borel, Fabry, Zeuthen, Zeeman, Arrhenius, Georges Darwin, Lowel, Ritz, Seeliger, Soddy, Ostwald, Wallerant, Lehmann, Schiaparelli, Ciamician, Raffaele, Foà, Höber, Galeotti, Ebstein, Demoor, Asher, Fredericq, Lugaro, Delage, Caullery, Rabaud, Driesch, Wiessner, Haberlandt, Bohn, Claparède, Janet, Rey, Pikler Cunningham, Westermarck, Kidd, Landry, Vilfredo Pareto, Achille Loria, Sombart, Carver, Oppenheimer, Meillet, Bortkiewicz, Riccobono, Philippe Sagnac, Salomon Reinach, Simmel, Scialoja, etc.

A partir de Janvier 1909 *Scientia* joint au texte principal, portant les articles dans la langue de leurs auteurs, **un supplément avec la traduction française de tous les articles allemands, anglais et italiens.** Elle est ainsi accessible à quiconque connaît la seule langue française.

Prix de l'abonnement:
25 francs. — 20 mk., — 20 sh.
Direction et Rédaction: Milan, Via Aurelio Saffi, 11

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători

ALBERT BAER, Bucuresti Str. Numa-Pompiliu 7.